

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Серія: Навчально-методичні посібники

**Л.М. ГУРТІЄВА
Т.В. ЛУКАШКІНА**

ТЕОРІЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Навчально-методичний посібник

Одеса
Фенікс
2016

УДК 343.141/143 (073)

ББК 67.411я73

Л 84

Автори:

Гуртієва Л.М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лукашкіна Т.В. – доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія».

**Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»,
протокол № 3 від 19 листопада 2015 р.**

Рецензенти:

Аркуша Л.І. – доктор юридичних наук, професор кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія»;

Миколенко О.М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

Гуртієва Л.М.

Теорія доказів у кримінальному судочинстві : навч.-метод. посібник / Л.М. Гуртієва, Т.В. Лукашкіна. – Одеса : Фенікс, 2016. – 80 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»).

ISBN 978-966-928-011-4

ISBN 978-966-928-011-4

© Гуртієва Л.М.,

Лукашкіна Т.В., 2016

© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

ВСТУП

Потреба спеціального вивчення студентами кримінально-правової спеціалізації питань теорії доказів у кримінальному судочинстві обумовлена тим, що процес доказування є основою всієї кримінально-процесуальної діяльності. Це пов'язано з тим, що кримінально-процесуальна діяльність (кримінальне провадження) покликана забезпечити можливість правильного застосування норм матеріального кримінального права (іноді – й цивільного, трудового права), а для цього необхідно встановити фактичні обставини кримінального провадження – визначити, яке вчинено кримінальне правопорушення, за яких обставин, хто винен у вчиненні кримінального правопорушення, кому і яку завдано шкоду та ін. Встановити фактичні обставини кримінального провадження можливо тільки шляхом доказування, тобто шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів.

Метою спеціального курсу «Теорія доказів у кримінальному судочинстві» є набуття студентами як теоретичних знань про докази та процес доказування, так і практичних навичок правильного застосування норм кримінального процесуального законодавства при збиранні, перевірці та оцінці доказів.

Дана мета обумовлює необхідність постановки та вирішення наступних основних завдань: а) з'ясування основних положень теорії доказів у кримінальному процесі (зокрема, про поняття та види доказування, способи збирання та перевірки доказів, правила оцінки доказів, предмет і межі доказування, поняття та властивості доказів, джерела доказів та ін.); б) формування у студентів вміння правильно розуміти та застосовувати норми доказового права.

Досягнення мети та вирішення завдань даного спеціального курсу передбачає використання знань інших навчальних дисциплін: «Філософії», «Кримінального процесу», «Кримінального права», «Прийняття кримінально-процесуальних рішень», що викладаються у Національному університеті «Одеська юридична академія».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- а) основні концепції щодо поняття та змісту мети доказування, структури предмету доказування, поняття доказів, наслідків порушення правил допустимості доказів;
- б) зміст обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні;

- в) особливості доказування в окремих стадіях кримінального провадження та в окремих (спеціальних) видах кримінального провадження та інші питання, які передбачені програмою даного спеціального курсу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен уміти:

- а) використовувати понятійно-категоріальний апарат теорії доказів у кримінальному судочинстві при аналізі проблемних ситуацій теоретичного та практичного характеру (зокрема ситуації, які недостатньо повно врегульовані нормами доказового права);
- б) правильно застосовувати кримінальне процесуальне законодавство у конкретній практичній ситуації відповідно до конкретних обставин кримінального провадження;
- в) обґрунтовувати та мотивувати процесуальні рішення, які приймає слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд в процесі доказування.

Спеціальний курс «Теорія доказів у кримінальному судочинстві» вивчають студенти шостого та сьомого курсу факультету заочного та вечірнього навчання Національного університету «Одеська юридична академія».

Основними формами навчального процесу є лекційні та практичні заняття, а також самостійна робота студентів.

Даний спеціальний курс складається з п'ятих тем, ключові положення яких систематизовано викладаються на лекціях.

Для того щоб в процесі вивчення спецкурсу студенти могли більш повно орієнтуватися в об'ємі матеріалу в цих методичних вказівках, завданнях і планах практичних занять дається стисла характеристика тем курсу. Методичні вказівки не містять повного викладення матеріалу, а надають лише пояснення до найбільш складних питань і рекомендації до їх вивчення.

З метою закріплення отриманих знань студенти обов'язково повинні виконати завдання і вирішити задачі, надані після кожної теми практичних занять.

Програма курсу передбачає виконання студентами сьомого курсу факультету заочного та вечірнього навчання Національного університету «Одеська юридична академія» контрольної роботи та складання заліку.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

Факультет заочного та вечірнього навчання

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції	Практич. заняття	Самост. робота студента	Всього аудиторних годин	Контр. робота	Залік
Заочна	6 маг.	II	2	—	—	2	—	—
Заочна	7 маг.	I	4	2	48	6	+	+
Всього			6	2	48	8	—	—

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Всього	Л	П	СРС
Тема 1. Поняття теорії доказів у кримінальному процесі і доказового права. Поняття та види доказування у кримінальному провадженні України	10,5	1	0,5	9
Тема 2. Предмет доказування у кримінальному провадженні України	10,5	1	0,5	9
Тема 3. Поняття, властивості та класифікація доказів у кримінальному процесі	10,5	1	0,5	9
Тема 4. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні України	12,5	1	0,5	11
Тема 5. Загальна характеристика джерел доказів у кримінальному процесі України	12	2	—	10
Всього годин	56	6	2	48

Примітка: Л – лекція;

П – практичне заняття;

СРС – самостійна робота студента.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття теорії доказів у кримінальному процесі і доказового права. Поняття та види доказування у кримінальному провадженні України

Теорія доказів у кримінальному процесі як розділ науки кримінального процесуального права. Предмет теорії доказів у кримінальному судочинстві.

Поняття та значення доказового права.

Теорія пізнання як основа теорії доказів і доказового права.

Доказування як різновид процесу пізнання. Особливості пізнання в кримінальному судочинстві.

Поняття та види доказування у кримінальному процесі.

Мета доказування в кримінальному процесі.

Вивчення цієї теми слід почати із з'ясування того, що теорія доказів є складовою частиною (розділом) науки кримінального процесуального права. **Теорія доказів у кримінальному процесі** уявляє собою систему наукових положень (знань, концепцій), яка має досить широкий предмет дослідження. До предмету теорії доказів входять: доказове право (як підгалузь кримінального процесуального права); практична діяльність суб'єктів кримінального процесу по доказуванню; історія розвитку інститутів та норм, що регулюють діяльність із доказування; норми доказового права та практика їх застосування в інших державах.

Як і наука кримінального процесуального права, теорія доказів вивчає закономірності розвитку відповідних розділів законодавства, формулює певні ідеї та концепції їх подальшого розвитку.

Теорія доказів складається із загальної та особливої частин. Загальна частина вивчає питання про поняття доказів та їх класифікації, предмет та межі доказування, процес доказування та його суб'єктів, а також інші загальні питання щодо доказування. Змістом особливої частини є вчення про окремі види доказів (джерела доказів).

Доказове право – це частина кримінального процесуального права, його підгалузь, до якої можна віднести норми, що визначають предмет доказування, поняття та джерела доказів, закріплюють засоби збирання та перевірки доказів, правила оцінки доказів, а також розкривають зміст окремих джерел доказів.

Значення доказового права та теорії доказів визначається тим, що доказування в кримінальному судочинстві є основою всієї процесуальної діяльності. Власно кримінальний процес виникає тоді, коли є підстави вважати, що було вчинено кримінальне правопорушення і необхідно буде застосувати норми кримінального права. Отже, кримінальне судочинство доцільно розглядати як складний правозастосовчий процес – процес застосування норм матеріального кримінального права (а при вирішенні цивільного позову – норм цивільного, в деяких випадках – трудового права). Першим етапом правозастосовчого процесу є встановлення фактичних обставин кримінального провадження. Саме правильне з'ясування фактичних обставин кримінального провадження є запорукою правильного визначення норми матеріального права і правильного її застосування.

Інакше кажучи, для того, щоб застосувати норми матеріального кримінального права, необхідно встановити фактичні обставини кримінального провадження – визначити, чи було вчинено кримінальне правопорушення, за яких обставин, хто винен у вчиненні кримінального правопорушення, кому і яку завдано кримінальним правопорушенням шкоду та ін. Встановити фактичні обставини можливо тільки шляхом доказування, тобто шляхом збирання, перевірки та оцінки достатньої кількості доказів, на підставі яких можна буде зробити переконливі висновки щодо зазначених питань.

Коли ми ведемо мову про застосування норм матеріального права, то маємо на увазі не тільки застосування норм Особливої частини Кримінального кодексу і призначення особі покарання, але й застосування норми Загальної частини, де визначено, скажімо, поняття та умови правомірності необхідної оборони, інші обставини, що виключають злочинність діяння, підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності тощо.

Теорія доказів і доказове право ґрунтуються на загальних філософських положеннях, які притаманні будь-якої пізнавальної діяльності та визнають принципову можливість пізнання людиною оточуючого світу. Проблеми пізнання є предметом розділу філософії, який іменують гносеологією або епістемологією.

Процеси пізнання та доказування взаємопов'язані. Доказування у кримінальному процесі є різновидом пізнання. Разом з тим, доказування у кримінальному провадженні має свою специфіку, яка відрізняє його від інших видів пізнання. **До особливостей пізнання в кримінальному судочинстві можна віднести наступне:**

- 1) специфічний предмет пізнання;
- 2) на здійснення пізнання уповноважені тільки певні суб'єкти кримінального процесу;
- 3) процес доказування докладно регламентовано законом, він здійснюється у відповідній процесуальній формі;
- 4) процес пізнання в кримінальному процесі обмежений певними строками;
- 5) необхідність прийняття процесуального рішення;
- 6) комунікативний характер пізнання;
- 7) пізнання досить часто провадиться в умовах, коли суб'єкту, що здійснює доказування, протистоїть особа, яка не зацікавлена у встановленні фактичних обставин та перешкоджає одержанню необхідних доказів.

Вище йшлося про доказування як діяльність, спрямовану на встановлення фактичних обставин кримінального провадження. Таку діяльність називають саме доказуванням, адже завдання, яке стоїть перед слідчим, прокурором полягає не тільки в необхідності встановити, що саме відбувалося, але й зібрати необхідні докази, щоб можна було переконатися в тому, що мала місце конкретна подія кримінального правопорушення, кримінальне правопорушення вчинено певною особою (або відсутня подія, щодо існування якої було зроблено припущення, або подія була, але вона не є кримінальним правопорушенням, тобто відсутній склад кримінального правопорушення).

Але поняття доказування вживають і для визначення іншої діяльності, яка теж має місце в кримінальному судочинстві – це діяльність із формування певної позиції та обґрунтування такої позиції для того, щоб переконати, наприклад, суд у необхідності прийняти певне рішення. Така діяльність відбувається, скажімо, в судових дебатах, коли сторони висловлюють свою думку щодо того, які саме обставини встановлені в кримінальному провадженні, формулюють свою позицію і наводять аргументи на обґрунтування своєї думки.

Отже, необхідно чітко розрізнити ці два аспекти, **два види доказування**:

- 1) доказування (процес доказування) як діяльність, спрямовану на встановлення фактичних обставин кримінального провадження. Таке доказування здійснюється особою, яка веде кримінальне провадження; встановлення фактичних обставин забезпечує прийняття нею процесуального рішення (про закриття кримінального провадження, звернення до суду з обвинувальним актом тощо);

2) доказування як діяльність з обґрунтування своєї позиції в кримінальному провадженні. Таке доказування має певного адресата, наприклад, суд, до якого звертаються сторони з проханням про прийняття певного рішення у судовому провадженні.

За КПК України 2012 року таке доказування має місце в тих випадках, коли підозрюваний (обвинувачений) не визнає свою вину, в суді сторони формулюють різні позиції щодо доведеності певних обставин і висловлюють різні думки з приводу того, яке судове рішення повинно бути ухвалено.

В певних випадках відповідно до КПК України 1960 року могло здійснюватись в суді скорочене судове слідство, отже і доказування в суді теж було скороченим, адже суд не досліджував докази відносно тих обставин справи, які сторони не оспорювали, і обмежувався допитом підсудного (а можливо досліджував і інші докази). Але ст. 299 КПК України поклала на суд обов'язок переконатися в добровільності та істинності позиції сторін, а це означало, що суд повинен був перевірити, чи є в кримінальній справі достатні докази, на підставі яких можливий висновок про наявність обставин, які сторони не оспорюють.

КПК України 2012 року передбачає можливість майже повної відмови від здійснення процесу доказування в разі здійснення провадження на підставі угод (Глава 35). Стаття 468 КПК України передбачає можливість укладення таких угод: 1) між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) про примирення; 2) між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості.

Укладення таких угод можливе в будь-який момент після повідомлення особі про підозру. Відповідно до ст. 276 КПК України повідомлення про підозру необхідно здійснити в разі затримання особи (не пізніше 24 годин з моменту затримання), обрання до неї запобіжного заходу чи наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Затримання особи та обрання запобіжного заходу можливі і у випадках, коли ще не зібрано достатньої кількості доказів, на підставі яких можна зробити впевнені висновки щодо фактичних обставин кримінального провадження. У повідомленні про підозру УПК України передбачає необхідність посилання на встановлені фактичні обставини кримінального правопорушення (п. 6 ч. 1 ст. 277 КПК). Отже, перш ніж укласти угоду про визнання вини, необхідно, на наш погляд, на підставі доказів встановити фактичні обставини кримінального провадження.

При вивченні питання щодо мети доказування в кримінальному процесі слід звернути увагу на те, що в юридичній літературі метою доказування зазвичай називають встановлення істини, а от щодо суті та змісту поняття «істина» науковці висловлюють різні точки зору.

По-перше, слід мати на увазі, що «істина» – поняття філософське. У філософії істинним визнається таке знання, уявлення про реальність, яке відповідає цій реальності, правильно відбиває цю реальність у свідомості суб'єкта, який здійснює пізнання. Істина – це завжди знання об'єктивне, адже зміст знання не залежить від суб'єкта, який здійснював пізнання. Таке визначення поняття істини є найбільш простим, його називають класичним. Більшість науковців (Ю.М. Грошевий, І.В. Жогін, С.М. Стахівський та ін.), які розглядали проблему істини в кримінальному судочинстві, виходили саме з такого розуміння істини і називали таку істину об'єктивною.

Разом з тим, в юридичній літературі існують інші концепції істини: конвенціональна, формальна (логічна або семантична). З'ясовуючи питання про мету доказування, доцільно звернути увагу на те, що відповідно до Конституції України та ч. 4 ст. 14 КПК України усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи. Згідно з ч. 2 ст. 17 КПК України, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, особа повинна бути виправдана. Застосування цих правил означає, що не завжди можливо в кожному кримінальному провадженні встановити всі обставини в точній відповідності до того, що мало місце в реальності. Але рішення суду, винесено за умови застосування згаданих правил, буде законним. Тому, на наш погляд, доцільно для визначення мети доказування вживати поняття конвенціональної істини, тобто знання одержаного з дотриманням передбачених законодавством правил, вважати істинним. *Детальніше про поняття конвенціональної та формальної істини див.:* Кримінально-процесуальне право України: Підручник / За заг. ред. Ю.П. Алєніна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – С.279-280; Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Научно-практическое пособие – М.: Проспект, 2000. – С. 8-9, 11.

Питання про зміст істини в кримінальному процесі також є дискусійним. Одні вчені (Т.М. Резнік, М.С. Строгович) вважають, що зміст істини в кримінальному судочинстві складають тільки фактичні обставини справи; інші науковці (А.Д. Бойков, І.В. Жогін, Т.В. Лукашкіна, Ю.К. Орлов, П.Ф. Шашкевич, П.С. Елькінд) – фактичні обстави-

ни справи та кваліфікація злочину; а деякі автори (Ю.М. Грошевий, З.З. Зінатулін, С.М. Стахівський) – фактичні обставини справи, кваліфікація злочину та висновок суду щодо призначення покарання.

Безперечно, що до змісту істини необхідно включати фактичні обставини кримінального провадження. Пропозиція про включення до змісту істини соціальної оцінки діяння (тобто кваліфікації кримінального правопорушення) теж заслуговує на увагу. Щодо включення до змісту істини міри покарання, то можна привести досить слушні заперечення з цього приводу. Процесуальне рішення, яким призначено певну міру покарання, є владним волевиявленням, а не актом пізнання, тому до нього не може бути застосовано поняття істинності.

Тема 2. Предмет доказування у кримінальному провадженні України

Поняття та структура предмета доказування у кримінальному провадженні України.

Особливості предмета доказування в окремих категоріях (видах) кримінального провадження України.

Зміст обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні України.

Локальний предмет доказування у кримінальному провадженні України.

Межі доказування та фактичний обсяг (об'єм) доказів у кримінальному процесі.

При вивченні цієї теми слід мати на увазі, що доказування спрямоване на встановлення тих фактичних обставин, які необхідно з'ясувати для правильного застосування норм матеріального права і вирішення завдань кримінального провадження. Ці обставини називають предметом доказування. Отже, **предмет доказування** – це сукупність (система) обставин (обставин та фактів), передбачених кримінальним процесуальним законодавством, які необхідно встановити (точніше – доказати) для правильного вирішення кримінального провадження.

Обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, закріплені в ст. 91 КПК України. Разом з тим, предмет доказування має складну структуру та складається з:

- 1) обставин, які становлять кінцеву мету процесу доказування (ст. 91 КПК);
- 2) проміжних (доказових) фактів (це обставини, які необхідно доказати на певному етапі розслідування для того, щоб з їхньою допомогою можна було б дійти висновку про наявність або відсутність обставин, які є кінцевою метою доказування);
- 3) допоміжних фактів (це обставини, за допомогою яких можна встановити достовірність наявних доказів або відшукати додаткові докази). *Детальніше про характеристику структури предмета доказування див.: Кримінально-процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Т. Маляренка та Ю.П. Аленіна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – С.216-217; Кримінально-процесуальне право України: Підручник / За заг. ред. Ю.П. Аленіна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – С.220-227.*

Обставини, які складають предмет доказування, сформульовані в законі в загальному вигляді та стосуються будь-яких кримінальних правопорушень. Деякі особливості має предмет доказування в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх та в кримінальних провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного характеру.

Так, предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх має більш деталізований характер. В провадженні щодо неповнолітніх необхідно разом з обставинами, передбаченими ст. 91 КПК, встановити ще й обставини, зазначені в ст. 485 КПК України. В провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру відносно неповнолітніх, які вчинили суспільно-небезпечне діяння до досягнення віку кримінальної відповідальності, необхідно встановити обставини, визначені ст. 501 КПК України. У провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування, закріплені в ст. 505 КПК України. В судовому розгляді певним орієнтиром в цьому питанні є перелік питань, які містяться в ст. 513 КПК України.

Останнім часом в юридичній літературі набрало актуальності питання про **локальний предмет доказування**. Це пов'язано з тим, що в ході кримінального провадження виникає необхідність вирішувати деякі питання, для чого потрібно встановити певні обставини,

зокрема, у зв'язку зі здійсненням слідчим суддею функції судового контролю. Так, розгляд слідчим суддею клопотання слідчого, прокурора про застосування до підозрюваного запобіжного заходу потребує встановлення наявності відповідних підстав (ст. 177 КПК). Отже, перелік тих обставин, які необхідно встановити для прийняття певних процесуальних рішень під час провадження, складає так званий локальний предмет доказування. *Більш докладніше про локальний предмет доказування див.:* Кримінально-процесуальне право України: Підручник / За заг. ред. Ю.П. Аленіна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – С.239-241; Аленін Ю.П., Лукашкіна Т.В. Локальний предмет доказування в кримінальному процесі / Ю.П. Аленін, Т.В. Лукашкіна // Наук. вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 4. – С.222-228.

Поняття предмету та меж доказування взаємопов'язані та взаємозалежні: «перше виражає мету, друге – засоби її досягнення». На даний час більшість науковців поділяють наведену точку зору.

Межі доказування розглядають як деяку ідеальну сукупність доказів, які повинні бути зібрані для встановлення всіх обставин, що складають предмет доказування, і таким чином забезпечують правильне вирішення кримінального провадження. Реально у провадженні може бути зібрано доказів більше або менше такої ідеальної сукупності, тому в літературі запропоноване ще одне поняття – обсяг (об'єм) доказування. Об'єм доказування визначають як ту сукупність доказів, яка реально наявна у кримінальному провадженні. Таким чином, межі доказування та обсяг (об'єм) доказування можуть співпадати, але частіше вони не співпадають, оскільки фактичний обсяг (об'єм) доказів може бути більшим за межі доказування або меншим.

Тема 3. Поняття, властивості та класифікація доказів у кримінальному процесі

Поняття доказів та джерел (видів) доказів у кримінальному процесі.

Властивості доказів у кримінальному процесі. Поняття належності та допустимості доказів у кримінальному провадженні.

Процесуальні порушення і допустимість доказів. Питання про асиметрію доказів.

Недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Недопустимість доказів та відомостей, які стосуються особи підозрюваного, обвинуваченого.

Поняття та підстави класифікації доказів. Загальна характеристика окремих класифікаційних груп доказів: особисті та речові; первинні та похідні; обвинувальні та виправдувальні; прямі та непрямі (побічні) докази.

Поняття доказів у науці кримінального процесуального права та в теорії доказів є одним з провідних та найважливіших.

В ч. 1 ст. 84 КПК України визначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Студентам слід звернути увагу що, незважаючи на визначення поняття доказів у кримінальному процесуальному законодавстві, в юридичній літературі існують різні концепції (моделі) щодо суті даного поняття: донаучна (архаїчна), логічна, «подвійна», інформаційна, змішана (синтезована). *Детальніше про зміст вказаних концепцій поняття доказів див.:* Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Научно-практическое пособие / Ю.К. Орлов. – М.: Проспект, 2000. – С. 34-39.

Аналіз наведеного у кримінальному процесуальному законодавстві визначення доказів дозволяє дійти висновку, що доказами в кримінальному провадженні є відомості (інформація) про факти. Такі відомості містяться на певному матеріальному носії, який іменують джерелом (видом) доказів. Перелік джерел (видів) доказів міститься у ч. 2 ст. 84 КПК України.

Властивості доказів – це такі їх необхідні ознаки, відсутність яких не дозволяє використовувати відомості (інформацію) як докази. Властивостями доказів є належність та допустимість.

Студентам слід звернути увагу на існування в юридичній літературі думки, що властивостями доказів є також достовірність, сила (значимість), достатність (С.В. Некрасов, Ю.К. Орлов, Л.Д. Удалова), та обґрунтувати свою особисту точку зору з цього питання.

Належність доказів – це властивість доказів, яка означає, що за допомогою доказів можна з'ясувати факти та обставини, які мають

відношення до кримінального провадження, сприяють його правильному вирішенню та прийняттю правильних процесуальних рішень.

Як доказ можна використовувати тільки відомості, які одержані із додержанням всіх вимог законодавства. Цю властивість доказів – одержання на підставі законодавства – називають **допустимістю доказів**. Критеріями (умовами, правилами) допустимості доказів є:

- 1) одержання доказів тільки суб'єктами, які уповноважені на це законодавством;
- 2) одержання доказів із належного джерела (ч. 2 ст. 84 КПК);
- 3) додержання належної процедури отримання доказів, тобто дотримання процесуального порядку збирання доказів та закріплення їх відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства.

Звернемо увагу, що відповідно до КПК України 1960 року правом збирати докази (а отже і визнаватися належними суб'єктами) могли тільки особи, наділені владними повноваженнями (орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя, суд). Зацікавлені особи (підозрюваний, обвинувачений, захисник, потерпілий, цивільний відповідач та позивач, представники) могли брати участь у доказуванні шляхом заявлення клопотань та надання предметів та документів. Питання про залучення до справи цих предметів та документів вирішував суб'єкт, в провадженні якого знаходилась кримінальна справа. За КПК України 2012 року правом збирання доказів наділені сторони, тобто сторона обвинувачення – слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, оперативні підрозділи, а також сторона захисту – підозрюваний, обвинувачений, захисник, законний представник, юридична особа, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, та її законний представник. Отже, належним суб'єктом збирання доказів є і захисник, і підозрюваний, які користуються наданими їм правами, зокрема, правом залучати експерта (ст. 101 КПК). По закінченні досудового провадження сторони відкривають одна одній наявні в них докази.

Потерпілий, цивільний позивач та цивільний відповідач також мають право здійснювати збирання доказів шляхом витребування предметів та документів і надавати відповідні документи чи речі слідчому або прокурору, вони можуть звертатися з клопотаннями про проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Отже на відміну від сторони захисту, яка самостійно збирає докази і тільки по закінченні досудового провадження відкриває їх стороні обвинувачення, інші зацікавлені особи надають докази посадовій особі, яка здійснює кримінальне провадження.

Зазначимо, що новий КПК України 2012 року містить визначення понять належності (ст. 85 КПК) та допустимості доказів (ст.ст. 86 – 90 КПК).

При вивченні питання **про процесуальні порушення і допустимість доказів** студентам слід мати на увазі, що існують три концепції щодо наслідків порушення правил допустимості доказів у кримінальному процесі: правило «плодів отруєного дерева»; концепція диференціації процесуальних порушень; асиметрія правил допустимості доказів. *При дослідженні цих концепцій слід звернутися до:* Грошевий Ю. Проблеми диференціювання порушень кримінально-процесуальних норм в доказуванні / Ю.М. Грошевий // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – № 2 – С. 112-121; Доказывание в уголовном процессе: традиции и современность / Под ред. В.А. Власихина. – М., 2000; Золотых В.В. Проверка допустимости доказательств в уголовном процессе / В.В. Золотых. – Ростов-на-Дону, 1999.

Слід звернути увагу і на такі новели КПК України 2012 року, які передбачені п. 4 ст. 95 КПК – суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них. Для того, щоб одержати під час досудового провадження показання, які суд зможе розглядати як докази, необхідно щоб допит був проведений слідчим суддею, у випадках та в порядку, передбаченому ст. 225 КПК України. Разом з тим, на нашу думку, дані, що містяться в показаннях, одержаних слідчим чи прокурором на досудовому слідстві, використовуються як докази в досудовому провадженні.

Класифікація доказів – це поділ їх на групи за певними підставами, які враховують притаманні доказам певних груп особливості. Докази можуть бути класифіковані:

- в залежності від особливостей носія інформації, механізму сприйняття, зберігання та відтворення інформації на особисті та речові;
- в залежності від наявності чи відсутності проміжних носіїв інформації на первинні та похідні;
- в залежності від того, підтверджують чи спростовують вони певну версію про вчинення кримінального правопорушення на обвинувальні та виправдувальні;

- в залежності від того, встановлюють (спростовують) факт вчинення кримінального правопорушення конкретною особою чи дозволяють зробити тільки припущення про можливу причетність особи до вчинення кримінального правопорушення на прямі та непрямі (побічні).

Тема 4. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні України

Поняття та види доказування у кримінальному процесі. Доказування як діяльність по збиранню, перевірці та оцінці доказів. Доказування як обґрунтування певної тези (твердження).

Поняття та способи збирання, перевірки доказів у кримінальному процесі України. Особливості збирання та перевірки доказів в окремих стадіях кримінального провадження України. Використання науково-технічних засобів при збиранні та перевірці доказів.

Поняття та зміст оцінки доказів у кримінальному процесі.

Використання в доказуванні фактичних даних, отриманих в інших державах на підставі доручень про правову допомогу.

Поняття та класифікація суб'єктів процесу доказування у кримінальному провадженні України.

Поняття та зміст обов'язку доказування. Суб'єкти, на яких покладено обов'язок доказування у кримінальному провадженні України. Характеристика повноважень суб'єктів, на яких покладено обов'язок доказування, щодо збирання, перевірки та оцінки доказів.

Поняття та зміст тягаря доказування. Суб'єкти, на яких покладено тягар доказування у кримінальному провадженні України.

Характеристика суб'єктів, які мають право приймати участь у процесі доказування.

Етичні основи процесу доказування у кримінальному провадженні. Гарантії прав та законних інтересів громадян в процесі доказування у кримінальному провадженні.

При вивченні цієї теми студентам слід звернути увагу на те, що у науковій літературі поняття доказування розуміється у двох значеннях (видах, аспектах). У першому значенні під доказуванням розуміють різновид пізнання, тобто діяльність зі збирання, перевірки

та оцінки доказів, яка спрямована на встановлення фактичних обставин кримінального провадження. Даний підхід до розуміння поняття доказування є традиційним. Крім того, він закріплено у ч. 2 ст. 91 КПК України. У другому значенні доказування – це діяльність, яка спрямована на наведення аргументів для обґрунтування своєї думки, свого твердження, зокрема, своєї пропозиції щодо вирішення кримінального провадження, яка адресована суду.

Розмежування цих двох аспектів (видів) доказування необхідне для правильного вирішення питання про роль окремих суб'єктів кримінального провадження у процесі доказування, зокрема, про покладання на них обов'язку доказування (тобто обов'язку збирання, перевірки та оцінки доказів) тощо. *При вивченні питання щодо видів доказування у кримінальному судочинстві студентам необхідно звернутися до таких наукових праць:* Лукашкіна Т.В. Суд и прокурор как субъекты доказывания в стадии судебного разбирательства / Т.В. Лукашкіна // Актуальні проблеми держави та права. – 2001. – Вип. 10. – С. 47-59; Лукашкіна Т.В. Роль суду в доказуванні у кримінальному процесі (за проектом КПК) / Т.В. Лукашкіна // Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 401-403; Горский Г.Ф., Кокорев Л.Д., Элькинд П.С. Проблемы доказательств в советском уголовном процессе / Г.Ф. Горский, Л.Д. Кокорев, П.С. Элькинд. – Воронеж. Изд-во Воронежского ун-та. – 1978. – С.205-206.

Аналізуючи процес доказування у першому значенні, в ньому виділяють певні елементи – збирання, перевірку та оцінку доказів.

Під збиранням доказів розуміють діяльність суб'єктів кримінального провадження, яка спрямована на одержання доказів шляхом проведення передбачених законом дій. У ст. 93 КПК України закріплено способи збирання доказів сторонами, але їх перелік не є вичерпним.

Перевірка доказів полягає у виявленні належності, допустимості та достовірності зібраних доказів. Перевірка доказів може здійснюватися шляхом аналізу кожного доказу окремо, зіставлення одного доказу з іншим, а також шляхом збирання нових доказів.

Оцінка доказів – це розумова діяльність суб'єктів доказування з вирішення питання про належність, допустимість, достовірність до-

казів. Оцінка доказів, що передують прийняттю процесуального рішення, включає також висновок щодо достатності сукупності доказів для прийняття такого рішення в кримінальному провадженні. Оцінка доказів як розумова діяльність відбувається на підставі законів логіки та психології. Разом з тим, вона регламентована і в ст. 94 КПК України.

При вивченні питання про **особливості збирання та перевірки доказів в окремих стадіях кримінального провадження** студентам слід звернути увагу, що у ч. 1 ст. 3 КПК України законодавець надав визначення лише двом стадіям кримінального провадження: стадії досудового розслідування (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК) та притягнення до кримінальної відповідальності (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК). Визначення інших стадій кримінального процесу в ч. 1 ст. 3 КПК України відсутнє, що, з нашої точки зору, є непослідовним, оскільки законодавець створив ситуацію неоднозначного трактування (розуміння) системи стадій кримінального провадження України.

Так, автори першого науково-практичного коментаря до КПК України виділяють наступні стадії: 1) внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань; 2) досудове розслідування; 3) підготовче судове засідання; 4) судовий розгляд і ухвалення судового рішення за його результатами; 5) апеляційне провадження; 6) касаційне провадження; 7) перегляд судових рішень Верховним Судом України; 8) перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами; 9) виконання судових рішень (Див.: Кримінальний процесуальний кодекс. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Г. Гончаренко, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – С.26).

Слід підтримати вчених (Ю.П. Аленіна, Ю.М. Грошевого, Л.М. Гуртієву, А.В. Молдована, С.М. Мельник, М.І. Пашковського та ін.), які не відносять внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР до самостійної стадії кримінального процесу України та вважають, що першою стадією кримінального процесу України є досудове розслідування.

Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України «притягнення до кримінальної відповідальності – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення».

Вважаємо, що позиція законодавця щодо закріплення притягнення до кримінальної відповідальності як самостійної стадії кри-

мінального провадження України є непослідовною та дискусійною, оскільки суперечить теоретичним положенням науки кримінального процесуального права щодо розуміння поняття, ознак стадії кримінального процесу. Крім того, Конституційний Суд України у Рішенні від 27 жовтня 1999 р. у справі № 1-15/99 зазначив, що притягнення до кримінальної відповідальності є стадією кримінального переслідування. Поняття «стадія кримінального процесу» та «стадія кримінального переслідування» слід розрізняти, оскільки вони є різними за своєю правовою природою (сутністю). Кримінальне переслідування є кримінально-процесуальною функцією, яку здійснює сторона обвинувачення (слідчий, прокурор, керівник органу досудового розслідування) з метою викриття підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину. Таким чином, притягнення до кримінальної відповідальності слід розглядати не як стадію кримінального провадження, а як етап процесуальної функції кримінального переслідування. *Більш докладно див.:* Гуртієва Л.М. Аналіз законодавчого закріплення повідомлення про підозру як почату стадії притягнення до кримінальної відповідальності у кримінальному провадженні України / Л.М. Гуртієва // «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10-11 жовтня 2014 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 127-129; Гуртієва Л.М. Система стадій кримінального провадження України / Л.М. Гуртієва // Митна справа. – 2015. – № 5 (101), частина 2. – С.99-104.

Таким чином, відповідно до нового КПК України 2012 року систему стадій кримінального провадження можна визначити наступним чином: 1) досудове розслідування, 2) підготовче провадження, 3) судовий розгляд, 4) провадження в суді апеляційної інстанції, 5) виконання судового рішення, 6) провадження в суді касаційної інстанції, 7) провадження у Верховному Суді України, 8) провадження за нововиявленими обставинами.

Звернемо увагу, що початок стадії досудового розслідування у КПК України визначено некоректно та неточно. Так, у п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України зазначено, що стадія досудового розслідування *«починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань...»*. Таким чином, за межами кримінального провадження залишається діяль-

ність, яка полягає у прийнятті заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК), можливому проведенні до внесення даних до ЄРДР огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК), а також діяльність з оскарження відмови у внесенні даних до ЄРДР до слідчого судді (п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК), розгляду скарги слідчим суддею (ст. 306 КПК), ухвалення ним відповідного рішення (ст. 307 КПК) та ін. Всі зазначені дії врегульовані КПК України, тому є процесуальними та здійснюються в межах стадії досудового розслідування. Вважаємо, що доцільно початком стадії досудового розслідування вбачати отримання слідчим, прокурором заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення або самостійне виявлення ними із законного джерела інформації про вчинене або підготовлюване кримінальне правопорушення.

Аналіз кримінального процесуального законодавства України дозволяє дійти висновку, що **на стадії досудового розслідування способами збирання та перевірки доказів стороною обвинувачення**, зокрема, є:

- проведення слідчих (розшукових) дій;
- проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначимо, що при проведенні дізнання (розслідуванні кримінальних проступків) неможна проводити негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 300 КПК);
- витребування предметів (речей) та документів¹;
- отримання (прийняття) предметів (речей), документів від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб, а також від сторони захисту, потерпілого та інших учасників досудового провадження².

Сторона обвинувачення може також зібрати докази при виконанні ухвал слідчого судді про застосування деяких заходів забезпечення кримінального провадження. Зокрема, мова йде про:

- вилучення (виймку) речей і документів при виконанні ухвали слідчого судді про надання тимчасового доступу до речей і документів (ч. 1 ст. 159 КПК, ч. 7 ст. 163 КПК), а також ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення обшуку (ч. 1 ст. 166 КПК);

¹ На жаль, КПК України не закріплює процесуальний порядок даного способу збирання та перевірки доказів

² На жаль, КПК України не закріплює процесуальний порядок отримання та оформлення отриманих документів та речей.

- тимчасове вилучення майна у підозрюваного під час обшуку, огляду, затримання (ст. 168 КПК) з наступним накладенням арешту на це майно.

Докази також можуть бути зібрані при застосуванні такого тимчасового запобіжного заходу як затримання (ч. 2 ст. 176 КПК), оскільки в протоколі затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, фіксуються фактичні дані, які мають значення для кримінального провадження (ч. 5 ст. 208 КПК). Протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, є документом і може розглядатися як джерело доказів у частині, де зафіксовані час, місце та інші обставини затримання.

Звернемо увагу, що до прийняття нового Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14.10.2014 р., з метою збирання та перевірки доказів прокурор та слідчий уповноважені були призначати ревізію та перевірки (п. 6 ч. 2 ст. 36 КПК, ч. 4 ст. 40 КПК). У зв'язку з прийняттям даного Закону повноважень у слідчого та прокурора щодо самостійного призначення ревізії та перевірки вже немає, що, з нашої точки зору є негативним явищем.

Зазначимо, що основним способом збирання та перевірки доказів стороною обвинувачення під час проведення досудового розслідування є проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Що стосується питання щодо *способів збирання та перевірки доказів слідчим суддею*, то звернемо увагу на наступне. На жаль, глава 3 «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження» КПК України не містить окрему статтю, яка закріплює повноваження слідчого судді, в тому числі повноважень щодо збирання та перевірки доказів. Разом з тим, аналіз кримінального процесуального законодавства дозволяє дійти висновку, що способами збирання та перевірки доказів слідчим суддею, зокрема, є:

- отримання (прийняття) документів та предметів (речей) від сторін кримінального провадження;
- призначення судово-медичного обстеження (п. 1 ч. 6 ст. 206 КПК). Слідчий суддя призначає судово-медичне обстеження за власною ініціативою, якщо у судовому засіданні особа заявляє про застосування до неї насильства під час затримання або тримання під вартою (ч. 6 ст. 206 КПК);
- призначення експертизи за клопотанням сторони захисту (ч. 3 ст. 243 КПК, ч. 6 ст. 244 КПК);

- проведення допиту свідка, потерпілого, підозрюваного у випадках, передбачених КПК України.

а) Так, згідно з ч. 1 ст. 225 КПК України за клопотанням сторони кримінального провадження слідчий суддя вправі провести допит свідка чи потерпілого в судовому засіданні, в тому числі одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, у виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю отримання показань свідка чи потерпілого під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань.

б) Аналіз ч. 2 ст. 193 КПК України та ч. 3 ст. 201 КПК України дозволяє дійти висновку, що при розгляді питань про застосування запобіжного заходу, а також про зміну запобіжного заходу слідчий суддя вправі допитати підозрюваного, свідка за клопотанням підозрюваного.

Разом з тим, у ч. 4 ст. 193 КПК України зазначено, що за клопотанням сторін або за власною ініціативою слідчий суддя має право *заслухати* будь-якого свідка. Подібна ситуація закріплена у ч. 5 ст. 244 КПК України при розгляді слідчим суддею клопотання сторони захисту про залучення експерта. Незрозуміло, чому законодавець застосував термін «заслухати», а не «допитати», якщо мова йде про отримання слідчим суддею показань.

Відповідно до ч. 4 ст. 193 КПК України та ч. 5 ст. 244 КПК України при розгляді клопотань щодо застосування запобіжного заходу та залучення експерта слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення клопотання. Вважаємо, що в даних випадках мова йде про такий спосіб збирання доказів слідчим суддею як огляд документів та речей, наданих учасниками досудового провадження.

У ч. 1 ст. 306 КПК України закріплено, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318-380 КПК України. Якщо буквально розуміти дану статтю, то можна зробити висновок, що способами збирання та перевірки доказів слідчим суддею при розгляді вказаних скарг є: а) призначення

експертизи (ч. 1 ст. 332 КПК); б) судове доручення органу досудового розслідування про проведення певних слідчих дій (ч. 3 ст. 333 КПК); в) допит підозрюваного, свідка (ст. 352 КПК), потерпілого (ст. 353 КПК), експерта (ст. 356 КПК); г) пред'явлення для впізнання (ст. 355 КПК); д) огляд речових доказів (ст. 357 КПК), дослідження документів (ст. 358 КПК), огляд на місці (ст. 361 КПК); е) отримання (прийняття) доказів від учасників досудового провадження (зокрема, від осіб, які подали скаргу, або від слідчого, прокурора). Разом з тим, навряд є необхідність у всіх вказаних способах збирання доказів в даній ситуації.

Непоследовною є позиція законодавця. Незрозуміло, чому слідчому судді надано більше повноважень щодо збирання та перевірки доказів при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, ніж при розгляді клопотань про застосування запобіжних заходів.

На стадії досудового розслідування *сторона захисту* (підозрюваний, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їхні захисники та законні представники, юридична особа, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження та її представник) має право збирати докази шляхом: **а)** витребування та одержання певних предметів (речей), копій документів (ч. 3 ст. 93 КПК); **б)** самостійного залучення експерта на договірних умовах для проведення експертизи (ч. 2 ст. 243 КПК); **в)** вилучення (виймка) речей і документів при виконанні ухвали слідчого судді про надання тимчасового доступу до речей і документів (ч. 1 ст. 159 КПК, ч. 7 ст. 163 КПК); **г)** відібрання зразків для проведення експертизи (ч. 1 ст. 245 КПК). Разом з тим, деякі способи збирання доказів стороною захисту мають декларативний характер. Зокрема, мова йде про відібрання зразків для проведення експертизи; витребування підозрюваним певних предметів (речей), документів, та ін..

В ситуації, коли сторона захисту чи потерпілий ініціюють проведення певних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а також інших процесуальних дій (тобто заявляють клопотання про їх проведення), способом збирання доказів є проведення слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій стороною обвинувачення.

Після завершення досудового розслідування стороною повинні відкрити одна одній одержані ними матеріали, що містять докази. Якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази (ст. 290 КПК).

На стадії досудового розслідування потерпілий, його представник та законний представник мають право збирати документи та речі, які у подальшому можуть бути визнані доказами. В ч. 3. ст. 93 КПК України закріплено право потерпілого витребувати та одержувати певні предмети (речі), копії документів від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб. Разом з тим, дане право має декларативний характер.

Таким чином, можна зробити декілька висновків. По-перше, на стадії досудового розслідування найбільшими повноваженнями щодо збирання доказів наділена сторона обвинувачення. По-друге, процесуальний порядок деяких способів збирання доказів у КПК України не врегульовано, що є прогалиною у національному кримінальному процесуальному законодавстві та потребує подальше його вдосконалення. (Див.: Гуртієва Л.М. Способи збирання та перевірки доказів на стадії досудового розслідування // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 248-253).

Підготовче провадження – друга стадія кримінального процесу, яка починається з моменту надходження та реєстрації в суді обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та закінчується прийняттям одного з підсумкових рішень:

- 1) вироку на підставі угоди (ст. 475 КПК), вироку за результатами спрощеного провадження щодо кримінальних проступків (ч. 1 ст. 381 КПК, ч. 2 ст. 382 КПК);
- 2) ухвали про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування;
- 3) ухвали про закриття кримінального провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК України;
- 4) ухвали про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України;
- 5) ухвали про призначення судового розгляду.

На даній стадії кримінальне провадження здійснює суд, тому саме на нього покладається обов'язок доказування. Разом з тим, на жаль, ані у ч. 2 ст. 9 КПК України, ані у ч. 1 ст. 92 КПК України законодавець не закріпив суд, як суб'єкта, на якого покладено обов'язок доказування, що є прогалиною національного кримінального процесуального законодавства.

При здійсненні судового провадження суд повинен вирішувати деякі процесуальні питання, для чого потрібно встановити певні фактичні обставини кримінального провадження, які є підставою або умовою прийняття певного процесуального рішення. Так, для вирішення питання про затвердження угоди суд зобов'язан з'ясувати добровільність її укладення (тобто укладення угоди не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді) (ч. 6 ст. 474 КПК); при розгляді клопотання сторін про застосування до обвинуваченого запобіжного заходу суд повинен встановити наявність відповідних підстав, які закріплені у ст. 177 КПК України та ін. Оскільки встановити фактичні обставини кримінального провадження можливо тільки шляхом доказування, тобто шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів, то суд повинен мати певні повноваження щодо збирання та перевірки доказів. Разом з тим, у ст. 93 КПК України закріплені способи збирання доказів сторонами кримінального провадження, але, на жаль, не вказані способи збирання та перевірки доказів судом. Крім того, глава 3 «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження» КПК України не містить окремої статті, яка закріплює повноваження суду, у тому числі повноваження щодо збирання та перевірки доказів, що, з нашої точки зору, є прогалиною у національному кримінальному процесуальному законодавстві.

Разом з тим, аналіз кримінального процесуального законодавства України дозволяє дійти висновку, що суд має певні повноваження щодо збирання та перевірки доказів.

1. Так, при вирішення питання про затвердження угоди, для з'ясування добровільності її укладення суд має право *витребувати документи*, а також викликати в судове засідання осіб та *опитувати їх* (ч. 6 ст. 474 КПК).

Незрозуміло, чому законодавець застосував термін «опитати», а не «допитати», оскільки відповідно до ч. 1 ст. 134 КПК суд здійснює

судовий виклик з метою забезпечення явки особи, у тому числі для отримання показань, а показання можуть бути надані при допиті (ч. 1 ст. 95 КПК).

Відповідно до ч. 6 ст. 474 КПК України, вказані засоби перевірки доказів можуть бути застосовано тільки для з'ясування добровільності укладення угоди. Разом з тим, вважаємо, що суд повинен мати право витребувати будь-які документи та речі, які мають значення для прийняття рішення (у тому числі матеріали досудового розслідування, які були відкриті іншій стороні (ст.290 КПК)).

Звернемо увагу, що у п. 4 (абз. 3) інформаційного листа ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 р. № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» зазначена можливість *суду витребувати документи, подані сторонами під час досудового розслідування*, а у п. 15 (абз. 1) постанови Пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 р. № 13 «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» зазначено, що суд «вправі витребувати документи, подані сторонами під час досудового розслідування, а також інші матеріали досудового розслідування».

2. При розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу, а також про зміну запобіжного заходу для забезпечення:

- права обвинуваченого давати показання (п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК, п. 4 ч. 2 ст. 193 КПК), суд повинен провести *допит обвинуваченого* за його згодою (клопотанням);
- права обвинуваченого досліджувати речові докази, документи, показання, на які посилається прокурор, та надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доводів прокурора (п. 6 ч. 2 ст. 193 КПК) суд повинен *провести огляд (дослідження) речових доказів, документів, протоколів допиту*, на які посилається прокурор;
- права обвинуваченого заявляти клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питання щодо обрання запобіжного заходу (п. 7 ч. 2 ст. 193 КПК; п. 3 ч. 3 ст. 201 КПК) суд зобов'язаний *допитати свідка сторони захисту*.

Крім того, суд може *отримати певні речі, документи* від обвинуваченого та його захисника (у тому числі, законного представника обвинуваченого) (п. 6 ч. 2 ст. 193 КПК).

У ч. 4 ст. 193 КПК України зазначено, що за клопотанням сторін або за власною ініціативою суд має право *заслухати* будь-якого свідка. Незрозуміло, чому законодавець застосував термін «заслухати», а не «допитати», якщо мова йде про отримання судом показань свідка.

Відповідно до ч. 4 ст. 193 КПК України за клопотанням сторін або за власною ініціативою суд має право *дослідити будь-які матеріали*, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу. Вважаємо, що в даному випадку мова йде про такі засоби збирання доказів судом як **а) отримання документів та речей від сторін** та **б) огляд речей та документів**, наданих сторонами. Ймовірно, мова йде саме про огляд, оскільки у статті 357 КПК України, яка має назву «Дослідження речових доказів» закріплено порядок проведення огляду в суді.

3. Процесуальний порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого та прокурора (ч. 2 та ч. 3 ст. 303 КПК) у підготовчому провадженні не врегульовано. Разом з тим, у ч. 2 ст. 314 КПК України зазначено, що підготовче судове засідання відбувається згідно з правилами, передбаченими КПК для судового розгляду (зазначимо, що у ч. 1 ст. 306 КПК також закріплено, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318-380 КПК України). Якщо буквально розуміти дану статтю, то можна зробити висновок, що способами збирання та перевірки доказів судом при розгляді скарг, зазначених у ч. 2 та 3 ст. 303 КПК України є: а) призначення експертизи (ч. 1 ст. 332 КПК); б) судове доручення органу досудового розслідування про проведення певних слідчих (розшукових) дій (ч. 3 ст. 333 КПК); в) допит обвинуваченого, свідка (ст. 352 КПК), потерпілого (ст. 353 КПК), експерта (ст. 356 КПК); г) пред'явлення для впізнання (ст. 355 КПК); д) дослідження речових доказів (ст. 357 КПК), документів (ст. 358 КПК), огляд на місці (ст. 361 КПК); е) отримання (прийняття) доказів від учасників судового провадження (зокрема, від осіб, які подали скаргу). Разом з тим, навряд є необхідність у всіх вказаних способах збирання доказів в даній ситуації. На практиці при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, що зазначені у ч. 2 та 3 ст. 303 КПК України суд обмежується такими способами збирання та перевірки доказів як допит, огляд документів та речей, прийняття (отримання) документів та речей від учасників судового провадження, витребування документів.

Непослідовною є позиція законодавця. Незрозуміло, чому суду надано більше повноважень щодо збирання та перевірки доказів при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, що зазначені у ч. 2 та ч. 3 ст. 303 КПК України, ніж при розгляді клопотань про застосування запобіжних заходів.

4. При вирішенні питання про зупинення судового провадження ймовірно суд повинен мати повноваження щодо витребування певних документів, які підтверджують психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу обвинуваченого, яка виключає його участь у судовому провадженні. Разом з тим, у КПК України це не закріплено.

Таким чином, можна зробити декілька висновків. По-перше, процесуальний порядок збирання та перевірки доказів судом на стадії підготовчого провадження у КПК України не врегульовано, що є прогалиною у національному кримінальному процесуальному законодавстві та потребує подальше його вдосконалення. По-друге, законодавець застосовує юридичні терміни (зокрема, «заслухати свідка, «опитати осіб», «дослідити будь-які матеріали» та ін.), які ускладнюють розуміння правової природи як самої процесуальної дії, так і результатів її проведення, що значно ускладнює розуміння та застосування кримінального процесуального законодавства. *Див.:* Гуртієва Л.М. Засоби збирання та перевірки доказів судом на стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України / Л.М. Гуртієва // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових статей. – Чернівці. – 2015. – № 4. – С. 306-314.

Судовий розгляд – це основна, центральна стадія кримінального процесу (кримінального провадження), в якій здійснюється правосуддя. Зміст цієї стадії складає діяльність суду першої інстанції з розгляду по суті матеріалів кримінального провадження (кримінальної справи). Такий розгляд відбувається на підставі принципу змагальності, що потребує від суду забезпечення можливості активної участі сторін у наданні та дослідженні доказів, в обґрунтуванні перед судом переконливості певних доказів.

Способами збирання та перевірки доказів судом на стадії судового розгляду є: 1) допит обвинуваченого (ст. 351 КПК), свідка (ст. 352 КПК), потерпілого (ст. 353 КПК), експерта (ст. 356 КПК); 2) пред'явлення для впізнання (ст. 355 КПК); 3) огляд речових доказів (ст. 357 КПК), документів (ст. 358 КПК), огляд на місці (ст. 361

КПК); 4) призначення експертизи (ст. 332 КПК); 5) судове доручення щодо проведення певної слідчої (розшукової) дії (ч. 3 ст. 333 КПК); 6) отримання доказів від учасників судового провадження.

Стадія перегляду судових рішень в апеляційному порядку (провадження в суді апеляційної інстанції) є самостійною стадією кримінального процесу, в якій суд апеляційної інстанції за апеляцією перевіряє законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції, яке не набрало законної сили (ч. 1 та 2 ст. 392 КПК). В апеляційному порядку також можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді у випадках, передбачених КПК України (ч. 3 ст. 392 КПК, 309 КПК). Зазначимо, що дана стадія не є обов'язковою стадією кримінального процесу, оскільки провадження в ній здійснюється тільки у разі подання апеляційної скарги.

Способами збирання та перевірки доказів на даній стадії є: отримання доказів від учасників судового провадження (п. 2 ч. 1 ст. 401 КПК); витребування речей чи документів (п. 2 ч. 1 ст. 401 КПК). Оскільки апеляційний розгляд здійснюється згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції (ч. 1 ст. 405 КПК), то способами збирання та перевірки доказів на даній стадії є: допит обвинуваченого, свідка, потерпілого, експерта; пред'явлення для впізнання; огляд речових доказів, документів, огляд на місці; призначення та проведення експертизи.

При вивченні питання про використання в доказуванні фактичних даних, отриманих в інших державах на підставі доручень про правову допомогу, студентам слід звернутися до таких публікацій: Пашковський М.І. Особливості використання у доказуванні фактичних даних, що отримані за межами України / М.І. Пашковський // Боротьба зі злочинністю та права людини: Зб. наук. статей / За ред. М.П. Орзіха, В.М. Дрьоміна. – О.: Фенікс, 2006. – С. 206-211; Чорноус Ю.М. Особливості одержання доказів за умов міжнародної правової допомоги / Ю.М. Чорноус // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 474-478.

При вивченні питання щодо **поняття та класифікацію суб'єктів процесу доказування у кримінальному провадженні України**, студентам слід мати на увазі, що це питання у науковій літературі вирішується по-різному. Разом з тим, вважаємо, що суб'єкти процесу

доказування – це будь-які державні органи та особи, що беруть участь у процесі доказування і наділені певними правами та обов'язками. Суб'єктів процесу доказування можна класифікувати таким чином:

1) перша група – державні органи та посадові особи, на яких покладено обов'язок здійснювати кримінальне провадження та приймати процесуальне рішення. На суб'єктів даної групи покладено обов'язок доказування, тобто обов'язок збирати, перевіряти та оцінювати докази на певній стадії кримінального провадження. Це орган досудового розслідування, керівник органу досудового розслідування, прокурор на досудовому розслідуванні, слідчий суддя і суд.

У ч. 2 ст. 9 КПК та у ч. 1 ст. 92 КПК України прямо закріплено, що обов'язок доказування покладено на орган досудового розслідування, керівника органу досудового розслідування, прокурора (тобто на сторону обвинувачення¹).

Звернемо увагу, що серед суб'єктів, на яких покладається обов'язок доказування у ч. 1 ст. 92 КПК України зазначено потерпілого (у випадках, установлених КПК). Які це випадки, важко зрозуміти. Можна зробити припущення, що йдеться про ті випадки, коли потерпілий підтримує обвинувачення у разі відмови прокурора від обвинувачення. Але таке можливо тільки в суді першої інстанції, де обов'язок доказування покладається на суд. Вважаємо, що на потерпілого обов'язок доказування не покладається ні в яких випадках.

На жаль, ані у ч. 2 ст. 9 КПК, ані у ч. 1 ст. 92 КПК України законодавець не закріпив положення про те, що на слідчого суддю та суд покладається обов'язок доказування, що є прогалиною національного кримінального процесуального законодавства;

2) друга група – суб'єкти кримінального провадження, на яких покладено тягар доказування. На стадії досудового розслідування тягар доказування покладено на слідчого, прокурора в ситуаціях, коли вони звертаються до слідчого судді з певними клопотаннями та обґрунтовують необхідність прийняття слідчим суддею певного рішення. Наприклад, коли прокурор, слідчий за погодженням з прокурором звертаються до слідчого судді з клопотанням про застосування запобіжного заходу та обґрунтовують необхідність

---

¹ Оперативні підрозділи також є стороною обвинувачення у випадках, коли здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора. Під час виконання таких доручень співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого (ст. 41 КПК).

його застосування. Відповідно до положень ч. 2 ст. 194 КПК України слідчий суддя зобов'язаний постановити ухвалу про відмову в застосуванні запобіжного заходу, якщо під час розгляду клопотання прокурор не доведе наявність всіх обставин, передбачених ч. 1 ст. 194 КПК України.

Під час судового провадження тягар доказування покладено на прокурора, а також на потерпілого, який підтримує обвинувачення у разі відмови прокурора від обвинувачення (тобто на сторону обвинувачення). Так, відповідно до положень презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, обвинувачений має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе його винуватість поза розумним сумнівом (ч. 2 ст. 17 КПК).

Деякі вчені (О.В. Малахова та ін.) звертають увагу, що на сторону захисту покладається тягар доказування у випадку, якщо вона надає докази в порядку ч. 2 ст. 92 КПК України (Див.: Малахова О.В. *Обов'язок та тягар доказування у кримінальному провадженні України* / О.В. Малахова // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 20013 р., м.Одеса) / відповід. за випуск Ю.П. Алєнін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 218; Малахова О.В. *Питання розподілу тягаря доказування між сторонами кримінального провадження* / О.В. Малахова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 10/1. – Т. 2. – С.161-163).

Вважаємо, що дана точка зору є дискусійною, оскільки, якщо говорити, що на всіх суб'єктів сторони захисту покладається тягар доказування у випадку, якщо вони надають докази в порядку ч. 2 ст. 92 КПК України, то це суперечить положенням КПК України, зокрема, положенням принципу презумпції невинуватості: *«Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення...»* (ч. 2 ст. 17 КПК). Підозрюваний має тільки право приймати участь в процесі доказування. Разом з тим, вважаємо, що стосовно характеристики діяльності захисника, є певний сенс говорити про «тягар доказування».

3) третя група – суб'єкти, яким надано право брати участь у доказуванні у формах і межах, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. Йдеться про учасників кримінального провадження, які мають законний власний або представницький

інтерес. Це підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їхні захисники та законні представники, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники, юридична особа, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження та її представник;

4) четверта група – суб'єкти, що надають певну інформацію, яка може бути використана як докази у кримінальному провадженні (показання, висновок експерта). Це підозрюваний, обвинувачений, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, потерпілий, свідок, експерт.

5) п'ята група – інші особи, які у зв'язку з доказуванням виконують допоміжні функції – поняті, спеціаліст, перекладач, секретар судового засідання, судовий розпорядник та ін..

Студентам слід звернути увагу, що при вирішенні питання про роль окремих суб'єктів у процесі доказування, в юридичній літературі застосовують такі поняття як «обов'язок доказування», «тягар доказування», «право прийняти участь у процесі доказування». *Про необхідність розмежування понять «обов'язок» та «тягар» доказування обґрунтовано в працях:* Лукашкіна Т.В. Суд и прокурор как субъекты доказывания в стадии судебного разбирательства / Т.В. Лукашкіна // Актуальні проблеми держави та права. – 2001. – Вип. 10. – С. 47-59; Лукашкіна Т.В. Роль суду в доказуванні у кримінальному процесі (за проектом КПК) / Т.В. Лукашкіна // Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 401-403; Вапнярчук В. Сутність категорії «тягар доказування» у кримінальному провадженні України / В. Вапнярчук // Вісник Національної академії правових наук. – «2 (77). – 2014. – С.145-155 та ін.

Обов'язок доказування – це різновид юридичного обов'язку, за невиконання якого застосовуються санкції правової норми. Крім того, такий обов'язок можна визначити як вид і міру належної поведінки. Тобто це необхідність збирати, перевіряти та оцінювати докази з метою встановлення фактичних обставин кримінального провадження для прийняття певного процесуального рішення. **Тя-**

гар доказування – таке положення, коли особа намагається довести, аргументувати свою позицію, надає для цього докази, бере участь в їх дослідженні та доведенні їх переконливості, а у тому випадку, коли довести свою позицію особі не вдається, наступають несприятливі наслідки – слідчий суддя, суд не погоджується з наведеними доводами та приймає інше рішення.

При вивченні питання щодо **етичних основ процесу доказування** у кримінальному провадженні необхідно мати на увазі, що дане питання є дискусійним в юридичній літературі. Серед вчених немає єдиного підходу щодо поняття та змісту етичних основ процесу доказування у кримінальному судочинстві.

Теоретичною основою дослідження етичних основ процесу доказування у кримінальному провадженні є судова етика. Вважаємо, що судову етику слід розглядати як вчення про реалізацію загальноприйнятих моральнісних цінностей (зокрема, життя, свобода, честь, гідність людини та ін.), принципів (гуманізм, справедливість та ін.), норм моралі в діяльності слідчого, керівника органу досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суда та захисника, а також у кримінальному процесуальному законодавстві, що її регулює. Предмет судової етики включає як відносини та ситуації, що виникають у кримінальному провадженні, які або не передбачені чинним законодавством, або такі, стосовно яких закон дозволяє посадовій особі певний вибір поведінки (Ю.М. Грошевий, В.Т. Нор), так і саме кримінальне процесуальне законодавство, з точки зору достатності правового забезпечення моральнісних цінностей людини та суспільства, а також тактичні прийоми проведення процесуальних дій з точки зору відповідності моральнісним принципам.

Деякі вчені (Ю.М. Грошевий та В.Т. Нор) зазначають неправомірність термінології «етичні начала», «етичні умови», «етичний зміст», яка склалась у процесуальній та криміналістичній літературі, оскільки вона ототожнює етику та мораль¹.

Вважаємо, що застосування терміну «етичні основи» кримінального провадження («етичні основи» доказування) є цілком правомірним, якщо розрізняти терміни «мораль» та «моральність». До змісту поняття етичних основ процесу доказування у криміналь-

---

¹ Див.: Грошевой Ю.М., Нор В.Т. Мораль и уголовно-процессуальная деятельность / Ю.М. Грошевой, В.Т. Нор // Проблемы социалистической законности: Респуб. междувед. науч. сб. – Вып. 17. – Харьков: Вища школа, 1984. – С. 60.

ному судочинстві слід відносити явища як моральнісного, так і морального характеру. Поняття моралі та моральності взаємозв'язані, взаємодіючі, але не тотожні. Ця позиція має прояв у різних теоріях як вітчизняних (В.А. Бачинін, А.М. Величко, Г.В. Дубов, О.І. Некрасов, В.С. Нерсисянц та ін.), так і зарубіжних (Георг В.Ф. Гегель, Лон Л. Фуллер, Денніс Лойд та ін.) вчених. Дану теорію підтримували деякі дореволюційні вчені (І.О. Ільїн, А.Ф. Коні, І.А. Покровський, Є.М. Трубецької, І.Я. Фойницький та ін.).

Так, А.Ф. Коні вважав, що у кримінальному процесі необхідно звертати увагу на те, як і в чому виявляється вказана Гегелем об'єктивна моральність – *Sittlichkeit* і повинна проявлятися суб'єктивна мораль – *Moralität*. Це дає можливість з'ясувати, як треба діяти, щоб кроки судового діяча до цілей правосуддя не суперечили моральному обов'язку людини¹.

Особливість моралі полягає в тому, що вона виражає внутрішню позицію особи, її вільне та самосвідоме вирішення того, що є справедливим і несправедливим тощо; виступає як внутрішній регулятор поведінки особи. Моральнісні принципи виступають як зовнішні регулятори поведінки людини. Там, де особа прийняла та перетворила на свою внутрішню установку суспільні моральнісні принципи та керується ними у своїй діяльності, має місце поєднання та взаємодія обох регуляторів – морального та моральнісного.

Таким чином, етичні основи процесу доказування у кримінальному провадженні – це система загальноприйнятих моральнісних цінностей (життя, свобода, честь, гідність людини та ін.), принципів (гуманізм, справедливість, милосердя, повага до честі та гідності людини та ін.) та заснованих на них норм моралі, моральних установок особи, що здійснює доказування, які у своїй сукупності разом із нормами кримінального процесуального права регулюють її діяльність щодо збирання, перевірки та оцінки доказів, визначають межі належних та можливих дій.

Взаємодія норм кримінального процесуального права та етичних основ процесу доказування реалізується як **1) у правотворчому, так й 2) у правозастосовному аспектах.**

1. Так, у *правотворчому аспекті* така взаємодія має прояв у тому, що норми кримінального процесуального права створюються, зміню-

---

¹ Див.: Кони А.Ф. Нравственные начала в уголовном процессе (Общие черты судебной этики) / А.Ф. Кони // Избранные произведения. Собр.соч.: В 8 т. – Т.4. – М., 1959. – С. 51.

ються з урахуванням моральнісних принципів, цінностей, пануючих у суспільстві, та сприймаються як формально визнана міра справедливості, гуманізму. Оскільки моральнісні цінності особи (свобода, життя, здоров'я, честь, гідність людини та ін.) та моральнісні цінності суспільства (стабільне існування суспільства, справедливе кримінальне провадження та ін.) складають основу норм кримінального процесуального права, забезпечуються ними, це дозволяє стверджувати про моральнісні начала у кримінальному процесуальному праві та у кримінальному процесуальному законодавстві. Моральнісні начала процесу доказування знаходять свій прояв у нормах кримінального процесуального права, які закріплюють:

- а)** завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК) та мету доказування;
- б)** принципи кримінального провадження (ст. 7 КПК);
- в)** законні інтереси, права учасників процесу доказування та
- г)** обов'язок органу державної влади та посадової особи, яка здійснює кримінальне провадження, забезпечити їх;
- д)** кримінально-процесуальну форму процесу доказування (тобто порядок збирання, перевірки та оцінки доказів, у тому разі й порядок проведення окремих процесуальних дій, правила оцінки доказів та ін.). Крім того, законодавець застосовує етичні категорії (честь, гідність, справедливість) у нормах кримінального процесуального права.

Що стосується моральнісних начал кримінально-процесуальної форми збирання та перевірки доказів, то вони знаходять свій прояв у положеннях закону про: заборону проводити слідчі (розшукові) дії у нічний час (ч. 4 ст. 223 КПК); тривалість допиту (ч. 2 ст. 224 КПК, ч. 2 ст. 226 КПК); заборону під час допиту ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї (ч. 6 ст. 352 КПК); можливість проведення пред'явлення особи для впізнання поза візуальним спостереженням (ч. 4 ст. 228 КПК); проведення обшуку житла чи іншого володіння особи в час, коли завдається найменша шкода (ч. 2 ст. 236 КПК); обов'язок слідчого, прокурора при проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб (ч. 4 ст. 236 КПК); проведення обшуку особи тієї ж статі (ч. 5 ст. 236 КПК); проведення слідчого експери-

менту за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижується їхня честь і гідність, не завдається шкода (ч. 4 ст. 240 КПК); проведення освідчування, яке супроводжується оголенням освідчуваної особи, особою тієї ж статі (ч. 2 ст. 241 КПК); недопустимість дій, які принижують честь і гідність особи або небезпечні для її здоров'я при проведенні освідчування особи (4 ст. 241 КПК) та ін.

Зазначимо, що застосовуючи словосполучення «моральнісні начала процесу доказування», то ми маємо на увазі, що певні норми (інститути) доказового права відповідають моральнісним принципам та цінностям, *але їх природа має правовий характер*. Тому ми не можемо погодитися з позицією вчених (С.М. Стахівського, А.О. Шульги та ін.), які пропонують доповнити КПК України статтями під назвою: «Моральні засади провадження слідчих дій»,¹ або «Правила реалізації норм моральності», де будуть систематизовані всі норми КПК, виконання яких безпосередньо пов'язано з реалізацією норм моралі.²

Вважаємо, що введення у кримінальне процесуальне законодавство термінів «моральнісні засади», «норми моральності» є зайвим. По-перше, моральнісні засади та норми кримінального процесуального права є взаємопов'язаними, але автономними соціальними явищами. По-друге, моральнісні засади та норми кримінального процесуального права мають свою специфіку, свої відмінності, зокрема, за способом їх формування, за методами забезпечення, за формою закріплення, за критеріями оцінки діяльності суб'єктів кримінального провадження, за наслідками їх порушення (невиконання) та ін. Так, виконання моральнісних принципів, норм моралі забезпечується, зазвичай, моральною свідомістю та совістю людини, її переконанням та силою суспільної думки, а їх порушення тягне суспільний осуд. Виконання приписів норм кримінального процесуального права забезпечується шляхом офіційного закріплення прав та обов'язків суб'єктів кримінального провадження та можливості застосування заходів державного примусу. Проведення процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень з порушенням вимог кримінального процесуального законодавства тягне незаконність цих дій та рішень;

¹ Див.: Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування. Монографія / С.М. Стахівський. – К., 2005. – С.101.

² Див.: Шульга А.О. Моральність у кримінальному судочинстві України: аналіз проблем та перспективи / А.О. Шульга // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності – № 3, 2009. – С.138-139.

визнання недопустимими доказів, які були отриманні внаслідок порушення норм кримінального процесуального права.

2) Взаємодія норм кримінального процесуального права та етичних основ у *правозастосовному аспекті* знаходить свій прояв, зокрема, при:

- а) оцінці суспільних відносин, які склалися на певному етапі кримінального провадження;
- б) з'ясуванні змісту норм кримінального, кримінального процесуального права, особливо коли вони містять оціночні поняття («поважна причина», «у випадку необхідності» та ін.), етичні терміни («честь», «гідність», «справедливість» тощо);
- в) оцінці доказів за внутрішнім переконанням;
- г) виборі процесуального рішення, яке необхідно прийняти у конкретній ситуації за наявності у посадової особи дискреційних повноважень;
- д) виборі та застосуванні тактичних прийомів проведення процесуальної дії;
- е) у поведінці посадової особи, її ставленні до свого процесуального обов'язку, до учасників кримінального провадження та ін.

Важливе значення має як застосовує норми кримінального процесуального права посадова особа, яка здійснює кримінальне провадження, оскільки невміле застосування владних повноважень може привести до зловживання владою. Крім того, в нормах кримінального процесуального права неможливо передбачити та конкретно визначити всі ситуації, які можуть мати місце при збиранні, перевірці та оцінці доказів. В ситуаціях, які не визначені або недостатньо повно визначені законом, посадова особа, яка здійснює кримінальне провадження, самостійно приймає відповідне рішення та обирає шляхи, засоби його реалізації. Важливо, щоб ці рішення та засоби його реалізації не суперечили як нормам КПК України, так і моральнісним принципам.

Таким чином, норми кримінального процесуального права та етичні основи процесу доказування є гарантіями забезпечення належного регулювання суспільних відносин при збиранні, перевірці та оцінці доказів у кримінальному провадженні. *Більш докладно див.:* Гуртієва Л.М. Поняття етичних основ процесу доказування у кримінальному судочинстві / Л.М. Гуртієва // Актуальні проблеми держави та права: Зб. наук. праць / Голов. ред.: С.В. Ківалов; відп. за

вип. В.М. Др'юмін – Одеса: Юридична література, 2012. – Вип. 67. – С. 578-584; Гуртієва Л.М. Правотворчий аспект взаємодії норм кримінально-процесуального права та моральнісних принципів в процесі доказування // Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Др'юмін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 508-510.

Тема 5. Загальна характеристика джерел доказів у кримінальному процесі України

Види (джерела) доказів у кримінальному провадженні України.

Показання як джерело доказів у кримінальному провадженні України. Характеристика окремих видів показань:

- а) показання свідка: поняття, предмет, значення. Права, обов'язки та відповідальність свідка. Особи, які не підлягають допиту як свідки, і особи, які мають право відмовитися давати показання як свідки. Оцінка показань свідка. Особливості збирання та оцінки показань неповнолітніх свідків.*
- б) показання потерпілого: поняття, предмет, значення. Особливості оцінки показань потерпілого (в тому числі, неповнолітнього потерпілого).*
- в) показання підозрюваного та обвинуваченого: поняття, предмет, види. Особливості оцінки показань підозрюваного та обвинуваченого.*
- г) показання експерта: підстави проведення допиту, особливості оцінки.*

Доказове значення показань, одержаних під час допиту слідчим чи прокурором та показань, одержаних під час допиту слідчим суддею.

Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі: поняття, предмет, значення. Особливості оцінки висновку експерта. Права, обов'язки та відповідальність експерта. Підстави проведення експертизи у кримінальному провадженні України.

Речові докази як джерело доказів у кримінальному провадженні: поняття, види, особливості оцінки.

Документи як джерело доказів у кримінальному процесі: поняття, форма, види. Документи, якими оформлюється провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Від-

мінність документів-речових доказів від документів-самостійного джерела доказів. Збирання, перевірка та оцінка документів.

Збирання речових доказів і документів та вирішення питання про них.

Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

В ч. 1 ст. 95 КПК України зазначено, що показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. Отже, можна вести мову про види показань і виділити показання свідків, потерпілих, підозрюваного, обвинуваченого, експерта.

Показання свідка можна визначити як повідомлення, зроблене на допиті про обставини, що мають відношення до кримінального провадження, особою, яку було викликано як свідка, і зафіксоване в порядку, передбаченому законодавством.

Студентам слід мати на увазі, що в ч. 1 ст. 65 КПК України лише в загальній формі вказано на те, хто може бути допитаний як свідок. В наступних частинах даної статті вказано три категорії осіб: 1) особи, яких не можна допитувати як свідків ні за яких умов; 2) особи, які можуть бути допитані як свідки тільки за певних умов; 3) особи, які мають право відмовитися давати показання як свідки.

Права та обов'язки свідка закріплені в ст. 66 КПК України, а відповідальність – в ст. 67 КПК України.

Показання потерпілого можна визначити як повідомлення про обставини, що мають значення для кримінального провадження, зроблене на допиті особою, яка подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, або дала письмову згоду слідчому, прокурору, суду про визнання її потерпілою.

Предмет показань потерпілого становлять: 1) обставини, які йому відомі і які необхідно встановити по кримінальному провадженню; 2) дані, які характеризують особу підозрюваного або обвинуваченого; 3) характер взаємин між потерпілим і підозрюваним, обвинуваченим, а також при необхідності – характер взаємин потерпілого і свідків.

Показання підозрюваного – це повідомлення про обставини кримінального провадження, що мають значення, зроблене на допиті

особою, яку повідомлено про підозру, або особою, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення.

Показання обвинуваченого – це повідомлення про обставини кримінального провадження, що мають значення, зроблене на допиті особою, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду.

Підозрюваний та обвинувачений мають право, але не зобов'язані давати показання. Допит обвинуваченого проводиться у суді і тому до предмету його показань входять обставини, що становлять зміст обвинувального акту, а також інші обставини, що мають відношення до кримінального провадження, зокрема, дані про події, що передували кримінальному правопорушенню, взаємини з потерпілим, свідками, іншими підозрюваними, обвинуваченими (підсудними).

Обвинувачений може давати показання також відносно доказів, які є в кримінальному провадженні, повідомити обставини, які, на його погляд, підтверджують або спростовують такі докази, а також про обставини, які характеризують його як особистість.

За критерієм відношення до обвинувачення показання обвинуваченого поділяються на: визнання вини (повне або часткове); заперечення вини; обмова; само обмова; алібі.

Показання експерта передбачені ст. 356 КПК України, яка регламентує проведення допиту експерта в суді.

Висновок експерта можна визначити як процесуальний документ, в якому викладені відомості про факти, що мають відношення до кримінального провадження, одержані в результаті дослідження, проведеного на підставі звернення сторони кримінального провадження або доручення слідчого судді чи суду, зі застосуванням спеціальних знань (наукових, технічних або інших), особою, яка володіє такими знаннями.

В ч. 2 ст. 242 КПК України перелічені випадки, коли проведення експертизи обов'язкове.

У кримінальному провадженні можна виділити такі види експертиз: 1) первинна, при проведенні якої об'єкт досліджується вперше; 2) додаткова, якщо після розгляду висновку первинної експертизи в ньому виявлена неясність або неповнота, яку не можна усунути шляхом допиту експерта; 3) повторна – призначається, коли є сумніви у правильності висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю, або з тим, що він суперечить іншим матеріалам кримінального провадження, а також за наявності істотного порушення

процесуальних норм, які регламентують порядок призначення та проведення експертизи.

В залежності від кількості та складу осіб, яким доручається проведення експертизи, можна визначити такі види експертиз: 1) одноособова – провадиться одним експертом; 2) комісійна – провадиться декількома експертами-фахівцями в одній галузі знань; 3) комплексна – провадиться декількома експертами-фахівцями у різних галузях знань.

Одним із джерел доказів в ч. 2 ст. 84 КПК України названі **речові докази**, які являють собою матеріальні сліди кримінального правопорушення. Речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом (ч. 1 ст. 98 КПК). Доказове значення мають певні властивості предмета, його особливі ознаки, місце виявлення. Сам предмет є матеріальним носієм такої доказової інформації, тобто джерелом доказів.

Перелік предметів, які визнаються речовими доказами, міститься в ст. 98 КПК України, але як вбачається із конструкції даної статті, він не є вичерпним.

В останні роки набула актуальності проблема існування так званих «електронних» речових доказів, під якими розуміють електронні об'єкти, які завдяки своїм індивідуальним чи системним властивостям були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди і можуть слугувати засобом для встановлення обставин кримінального провадження.

Речові докази, які були надані стороні кримінального провадження добровільно або на підставі судового рішення, зберігаються у стороні, якій вони були надані. Така сторона повинна зберігати їх у стані, придатному для використання в кримінальному провадженні. Речові докази, отримані або вилучені слідчим чи прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду.

Джерелом доказів є **документи**, якщо в них викладені або засвідчені обставини, які мають значення для кримінального провадження. Документом як самостійним джерелом доказів можна назвати письмовий або оформлений іншим способом акт, що містить певну інформацію, зміст якої має відношення до кримінального провадження.

Студентам слід звернути увагу на використання у доказуванні нових видів документів: аудіо-, відеозаписів, електронних документів. *Детальніше див.:* Гонгало С. Новітні документи: проблеми визначення / С. Гонгало // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XIII регіональної наук.-практичної конференції: 8-9 лютого 2007. – Львів: Юридичний факультет національного університету ім. Івана Франка. – 2007. – С. 519-521; Доронін І.М. Документи-докази у кримінальному процесі України: практ. посіб. / І.М. Доронін. – К.: Видавець Паливода А.В., 2008; Запотоцький А.П. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / А.П.Запотоцький. – Київ: Нац. ун-т внутр. справ, 2009.

Джерелом доказів можуть бути як офіційні документи (протоколи процесуальних дій та додатки до них, довідки, акти перевірок, висновки ревізій та ін.), так і неофіційні (особисті листи, щоденники та ін.).

Студентам слід звернути увагу, що до прийняття нового КПК України від 13.04.2012 р. № 4651-VI самостійними джерелами доказів були протоколи слідчих та судових дій, протоколи з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів. В даний час такі протоколи відносяться до такого виду доказів як документи (ч. 2 ст. 99 КПК).

Зауважимо, що залежно від характеру процесуальних дій протоколи умовно поділяються на дві групи: 1) протоколи, в яких фіксуються слідчі (розшукові) дії, спрямовані на збирання та перевірку доказів у кримінальному провадженні, та 2) протоколи, що засвідчують провадження інших дій, реалізацію відповідних процесуальних гарантій. Очевидно, що джерелами доказів є тільки протоколи слідчих (розшукових) дій, які були спрямовані безпосередньо на збирання та перевірку доказів, а друга група протоколів не може розглядатися як джерела доказів, оскільки подібні протоколи (протокол пред'явлення потерпілому матеріалів кримінального провадження у зв'язку із закриттям цього провадження, протокол про відмову від захисника тощо) не містять в собі відомостей про обставини кримінального провадження.

Студентам слід мати на увазі, що не відносяться до цього виду джерел доказів протоколи допитів, оскільки вони законодавцем виділені у окреме джерело доказів – показання.

Новий КПК України від 13.04.2012 року передбачає можливість проведення слідчим та прокурором слідчих (розшукових) дій, а також негласних слідчих (розшукових) дій. Разом з тим, слідчий, прокурор мають право доручити проведення таких дій працівникам оперативних підрозділів, зазначених в ст. 41 КПК України. При цьому працівники оперативних підрозділів користуються повноваженнями слідчого.

Щодо можливостей використання в доказуванні даних, одержаних оперативним шляхом, у літературі висловлені різні думки. *Див., зокрема:* Нове у кримінально-процесуальному законодавстві України: Навчальний посібник для студентів юрид. спеціальностей вищих закладів освіти / За ред. Ю.М. Грошевого. – Харків: Право, 2002. – С. 32-33; Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. 4-е вид., доп. і переробл. / В.М. Тертишник. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – С. 359-361; Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі. Науково-практичний посібник / Ю.М. Грошевий, С.М. Стахівський. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2006. – С. 150-151.

Документи, як самостійне джерело доказів, слід розмежовувати з документами-речовими доказами. Документ може бути визнаний речовим доказом, якщо він має ознаки, вказані в ч. 1 ст. 98 КПК України, тобто, якщо документ був знаряддям вчинення кримінального правопорушення, об'єктом кримінально протиправних дій, зберігає на собі сліди кримінального правопорушення. Крім того, серед речових доказів КПК України називає інші предмети, які можуть бути засобами для встановлення події кримінального правопорушення, винуватості обвинуваченого та інших обставин, які підлягають доказуванню. Документи можуть бути визнані речовими доказами за наявності і цих ознак. У цьому разі для розмежування цих двох джерел доказів необхідний певний критерій. На наш погляд, таким критерієм є спосіб передачі доказової інформації. Документ несе необхідну для кримінального провадження інформацію тільки своїм змістом, а документ – речовий доказ таку інформацію несе не змістом, або не тільки змістом, а й своїм виглядом, місцем виявлення, тобто як предмет матеріального світу безпосередньо відображає будь-які обставини, які необхідно встановити у кримінальному провадженні.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Поняття та види доказування у кримінальному процесі. Доказування як діяльність по збиранню, перевірці та оцінці доказів. Доказування як обґрунтування певної тези (твердження).
3. Поняття та структура предмета доказування у кримінальному провадженні України.
4. Поняття доказів та джерел (видів) доказів у кримінальному процесі.
5. Властивості доказів у кримінальному процесі.
6. Поняття належності доказів у кримінальному процесі.
7. Поняття та критерії допустимості доказів у кримінальному провадженні.
8. Поняття та класифікація суб'єктів процесу доказування у кримінальному процесі.
9. Поняття та зміст обов'язку доказування у кримінальному процесі. Суб'єкти, на яких покладено обов'язок доказування у кримінальному провадженні України.
10. Поняття та зміст тягаря доказування у кримінальному процесі. Суб'єкти, на яких покладено тягар доказування у кримінальному провадженні України.
11. Загальна характеристика процесу доказування в окремих стадіях кримінального провадження України.

Задача

За повідомленням про виявлення трупа з ознаками насильницької смерті слідчий міліції виїхав на місце виявлення вбитого та провів огляд місця події і огляд трупа, склавши про це протокол. Особи, що виявили труп, були допитані як свідки. Повернувшись до міліції, слідчий вніс відомості про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочав розслідування. В ході розслідування слідчим були проведені наступні дії: призначена судово-медична експертиза для встановлення причин смерті; допитані свідки; затриманий і допитаний підозрюваний; проведений огляд підозрюваного; підозрюваний був пред'явлений для пізнання свідкам; у нього в будинку проведений обшук. Відносно підозрюваного була призначена амбулаторна судово-психіатрична експертиза.

Оцініть правильність дій слідчого до внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудо-

вих розслідувань. Проведення яких з перерахованих дій вимагає участі понятих, фахівця, захисника? Яким чином необхідно оформити рішення про проведення вказаних процесуальних дій? Чи потрібне отримання ухвали слідчого судді для провадження яких-небудь з вказаних дій?

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

Завдання 1.

При самостійному вивченні питань щодо особливостей доказування в окремих стадіях кримінального провадження України студентам необхідно заповнити наступну таблицю.

Назва стадії	Строки стадії	Способи збирання та перевірки доказів	Підсумкові рішення стадії
Досудове розслідування (дізнання та досудове слідство)		стороною обвинувачення: стороною захисту: слідчим суддею:	
Підготовче провадження			
Судовий розгляд			
Перегляд судових рішень в апеляційному порядку (провадження в суді апеляційної інстанції)			
Виконання судових рішень			
Перегляд судових рішень у касаційному порядку (провадження в суді касаційної інстанції)			
Перегляд судових рішень Верховним Судом України (провадження у Верховному Суді України)			

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами (провадження за нововиявленими обставинами)			
---	--	--	--

Завдання 2.

Для закріплення знань про види слідчих (розшукових) дій (СРД), негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) та процесуальних дій, в результаті проведення яких можуть бути отримані докази, студентам необхідно заповнити наступну таблицю.

Назва СРД, НСРД та іншої процесуальної дії, в результаті проведення якої можуть бути отримані докази	Процесуальне оформлення рішення про проведення СРД, НСРД та іншої процесуальної дії, в результаті проведення якої можуть бути отримані докази	Процесуальне закріплення порядку проведення СРД, НСРД та іншої процесуальної дії, в результаті проведення якої можуть бути отримані докази	Назва джерела (виду) доказу

Завдання 3.

Заповнити наступну таблицю.

Назва СРД, НСРД, які проводяться за ухвалою слідчого судді	Строки розгляду клопотання	Суб'єкти судового засідання	Строк дії ухвали про дозвіл на проведення СРД, НСРД та можливість її оскарження

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ СУДЕНТІВ (ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ)

1. Теорія доказів як розділ науки кримінального процесуального права. Предмет теорії доказів у кримінальному судочинстві.
2. Поняття та значення доказового права.
3. Доказування у кримінальному процесі як різновид процесу пізнання. Особливості пізнання в кримінальному судочинстві.
4. Мета доказування у кримінальному процесі.
5. Поняття та структура предмета доказування у кримінальному провадженні.
6. Особливості предмета доказування в окремих категоріях (видах) кримінального провадження.
7. Зміст обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.
8. Локальний предмет доказування, його значення для прийняття проміжних процесуальних рішень.
9. Межі доказування у кримінальному провадженні. Фактичний обсяг (об'єм) доказів у кримінальному провадженні.
10. Поняття доказів та джерел (видів) доказів у кримінальному процесі.
11. Властивості доказів у кримінальному процесі.
12. Поняття належності та допустимості доказів у кримінальному процесі.
13. Процесуальні порушення і допустимість доказів. Питання про асиметрію доказів у кримінальному судочинстві.
14. Недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.
15. Недопустимість доказів та відомостей, які стосуються особи підозрюваного, обвинуваченого.
16. Поняття та підстави класифікації доказів у кримінальному судочинстві.
17. Особисті та речові докази у кримінальному провадженні.

18. Первинні та похідні докази у кримінальному процесі.
19. Обвинувальні та виправдувальні докази у кримінальному процесі
20. Прямі та непрямі (побічні) докази у кримінальному процесі. Особливості доказування за допомогою непрямих доказів.
21. Поняття та види доказування у кримінальному провадженні.
22. Доказування як діяльність по збиранню, перевірці та оцінці доказів у кримінальному провадженні.
23. Доказування як обґрунтування певної тези (твердження) у кримінальному провадженні.
24. Роль суду в процесі доказування у кримінальному провадженні України.
25. Поняття та способи збирання та перевірки доказів у кримінальному судочинстві України.
26. Способи збирання доказів стороною обвинувачення у кримінальному провадженні України.
27. Способи збирання доказів стороною захисту у кримінальному провадженні України.
28. Особливості збирання та перевірки доказів в окремих стадіях кримінального провадження.
29. Загальна характеристика процесу доказування на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні України.
30. Загальна характеристика процесу доказування на стадії підготовчого судового провадження у кримінальному процесі України
31. Загальна характеристика процесу доказування на стадії судового розгляду у кримінальному процесі України.
32. Загальна характеристика процесу доказування на стадії перегляду судових рішень в апеляційному порядку у кримінальному провадженні України.
33. Загальна характеристика процесу доказування на стадії виконання судового рішення у кримінальному провадженні України.
34. Загальна характеристика процесу доказування на стадії перегляду судових рішень в касаційному порядку у кримінальному провадженні України..

35. Загальна характеристика процесу доказування на стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у кримінальному провадженні України.
36. Використання науково-технічних засобів при збиранні та перевірці доказів у кримінальному судочинстві України.
37. Поняття та зміст оцінки доказів у кримінальному судочинстві.
38. Використання у доказуванні фактичних даних, отриманих в інших державах на підставі доручень про правову допомогу.
39. Поняття та класифікація суб'єктів процесу доказування у кримінальному провадженні України.
40. Поняття та зміст обов'язку доказування у кримінальному провадженні. Суб'єкти, на яких покладено обов'язок доказування у кримінальному провадженні України.
41. Характеристика повноважень суб'єктів, на яких покладено обов'язок доказування щодо збирання, перевірки та оцінки доказів.
42. Поняття та зміст тягара доказування. Суб'єкти, на яких покладено тягар доказування у кримінальному провадженні України.
43. Характеристика суб'єктів, які мають право приймати участь у процесі доказування.
44. Суб'єкти, на яких покладено обов'язок доказування на стадії досудового розслідування щодо збирання, перевірки та оцінки доказів.
45. Роль слідчого судді в процесі доказування у кримінальному провадженні України.
46. Засоби збирання та перевірки доказів слідчим суддею на стадії досудового розслідування.
47. Сторона захисту як суб'єкт процесу доказування на досудовому провадженні.
48. Характеристика засобів збирання документів та речей, які можуть стати доказами (доказів), стороною захисту на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні України
49. Потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, цивільний позивач та цивіль-

ний відповідач, їх представники як суб'єкти процесу доказування на досудовому провадженні.

50. Характеристика засобів збирання документів та речей, які можуть стати доказами (доказів), потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, цивільним позивачем та цивільним відповідачем, їх представниками на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні України.
51. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні на підставі угод.
52. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх
53. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру.
54. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю.
55. Види (джерела) доказів у кримінальному провадженні України.
56. Показання як джерело доказів у кримінальному провадженні України.
57. Показання свідка у кримінальному провадженні. Права, обов'язки та відповідальність свідка.
58. Особи, які не підлягають допиту як свідки, і особи, які мають право відмовитися давати показання як свідки.
59. Особливості збирання та оцінки показань неповнолітніх свідків.
60. Показання потерпілого у кримінальному провадженні.
61. Особливості оцінки показань потерпілого (у тому разі неповнолітнього потерпілого).
62. Показання підозрюваного та обвинуваченого у кримінальному провадженні.
63. Особливості оцінки показань підозрюваного та обвинуваченого.
64. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні: поняття, предмет, значення. Особливості оцінки висновку експерта.

65. Права, обов'язки та відповідальність експерта у кримінальному провадженні.
66. Підстави проведення експертизи у кримінальному провадженні. Випадки обов'язкового проведення експертизи.
67. Допит експерта у кримінальному провадженні України.
68. Поняття, види та значення речових доказів у кримінальному процесі.
69. Особливості збирання, перевірки та оцінки речових доказів у кримінальному провадженні України.
70. Документи як джерело доказів у кримінальному судочинстві: поняття, форма, види.
71. Відмінність документів-речових доказів від документів-самостійного джерела доказів у кримінальному провадженні.
72. Збирання, перевірка та оцінка документів як джерела доказів у кримінальному провадженні України.
73. Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про них у кримінальному провадженні України.

ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематика контрольної роботи та методичні рекомендації для студентів 7-го курсу (магістрів) факультету заочного навчання НУ «ОЮА» по спецкурсу «Теорія доказів у кримінальному судочинстві»

Контрольну роботу студенти виконують відповідно до свого варіанту. Студент, чиє прізвище починається:

- з літери «А» до «З» включно, виконує **1 варіант** контрольної роботи;
- з літери «І» до «М» включно, виконує **2 варіант** контрольної роботи;
- з літери «Н» до «С» включно, виконує **3 варіант** контрольної роботи;
- з літери «Т» до «Я» включно, виконує **4 варіант** контрольної роботи.

Контрольна робота є самостійним видом роботи студента, передбаченим навчальним планом вивчення спеціального курсу «Теорія доказів у кримінальному судочинстві». Її виконують студенти 7 курсу факультету заочного навчання Національного університету «Одеська юридична академія»

Метою контрольної роботи є закріплення теоретичних знань і набуття практичних навичок. Контрольна робота складається з теоретичного та практичного завдання.

Теоретичне завдання являє собою питання зі спеціального курсу «Теорія доказів у кримінальному судочинстві», які необхідно висвітлити повно та конкретно. Відповіді на теоретичні питання повинні містити посилання на діюче національне законодавство та на використані літературні джерела. Бажано наводити приклади з практики (міської або опублікованої).

При викладені теоретичних питань слід звернути увагу на: аналіз існуючих в юридичній літературі підходів щодо дискусійних положень (понять, питань) та аргументування самостійної точки зору; правильне цитування літератури, що використовується, з

обов'язковим посиланням на джерела; використання всієї рекомендованої літератури, враховуючи можливі зміни чинного законодавства; чіткість та ясність, логічність та послідовність викладення.

Практичне завдання являє собою задачі. Розв'язування задач повинно бути у формі обґрунтованих відповідей на запитання, зазначені у задачі; містити аналіз конкретних норм кримінального процесуального права.

Якщо у завданні (як у теоретичному, так і у практичному) є питання, по яких є роз'яснення Пленуму Верховного Суду України або Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Рішення Конституційного Суду України, то необхідно зробити відповідне посилання.

У кінці роботи необхідно навести *список використаних нормативно-правових актів та джерела спеціальної літератури*, які були використані (тобто на які є посилання) при написанні контрольної роботи. Нормативні акти розміщуються за їх юридичною силою (Конституція, закони, підзаконні нормативні акти). Нормативні акти однакової юридичної сили розміщуються у хронологічному порядку. До спеціальної літератури належать монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті та ін. Ці джерела розміщуються в алфавітному порядку назв або прізвищ перших авторів.

Приблизний обсяг контрольної роботи складає 15-18 друкованих сторінок, або 18-20 сторінок рукописного тексту шкільного зошита. Сторінки роботи повинні бути пронумеровані. Робота повинна бути виконана грамотно та акуратно.

Контрольна робота оцінюється як: «зарахована», «не зарахована». Контрольна робота може бути не зарахована у наступних випадках: виконано не той варіант контрольної роботи; теоретичне або практичне завдання виконано з порушенням вимог до нього; не виконано або неповно виконано, або не вірно виконано більшість завдань (як теоретичних, так і практичних).

Незарахована контрольна робота повертається студенту для виправлення недоліків. Після усунення зазначених недоліків необхідно повернути як не зараховану контрольну роботу, так і виправлений варіант контрольної роботи.

ВАРІАНТ 1.

1. Поняття доказів та джерел (видів) доказів у кримінальному процесі.

2. Властивості доказів у кримінальному процесі. Поняття належності та допустимості доказів у кримінальному провадженні.
3. Класифікація доказів у кримінальному процесі.

Задачі:

№ 1. Адамова було притягнуто до кримінальної відповідальності по ч. 1 ст. 115 КК України за вбивство своєї дружини. На досудовому слідстві Адамов категорично заперечував свою причетність до вбивства, пояснював, що він прийшов з роботи і виявив, що двері його квартири відчинені, а дружина лежить в кімнаті на підлозі без ознак життя, хто вчинив вбивство, він не знає. Слідчий зібрав докази, які, на його думку, спростовують показання Адамова і викривають його у вчиненні кримінального правопорушення.

У судовому засіданні після оголошення обвинувального акту головуючий запитав обвинуваченого Адамова, чи зрозуміле йому обвинувачення, чи визнає він себе винним, чи бажає давати показання суду. Адамов відповів, що обвинувачення йому зрозуміле, він себе винним визнає, але показання давати відмовляється, тому що «не хоче ворушити минуле».

Оскільки у кримінальному провадженні були досліджені необхідні докази, суд визнав винним і засудив Адамова за ч. 1 ст. 115 КК України і як на один із доказів послався на визнання обвинуваченим своєї вини.

Чи правомірне таке посилання? Що є доказом у кримінальному провадженні?

№ 2. Слідчий міліції розслідує вбивство Григорія Тарасевича. У кримінальному провадженні був визнаний потерпілим і допитаний брат загиблого Семен, який пояснив, що у його загиблого брата склалися неприємні відносини з Каблуковим, останній погрожував брату вбивством. У день, коли відбулося вбивство, Семен Тарасевич зіткнувся в під'їзді з Каблуковим, який біг йому назустріч та не відповів на спробу Семена заговорити з ним. Каблуков був затриманий і допитаний як підозрюваний. На допиті Каблуков пояснив, що у нього дійсно були погані відносини з Григорієм Тарасевичем, оскільки той не повертав йому борг, підозрюваний висловлював погрози, але не мав наміру їх здійснювати. У день, коли його нібито бачив Семен, він взагалі не перебував у місті, а виїхав зі своїм приятелем Зайцевим на рибалку. Допитаний як свідок Зайцев підтвердив, що вони з Каблуковим весь день були на рибалці.

Чи отримано слідчим на даному етапі розслідування докази? Які властивості доказів? Чи можна бути використати в суді показання свідків та потерпілого, дані на досудовому провадженні?

№ 3. Янчук притягнутий до кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 262 КК України (розбій з метою викрадення вогнепальної зброї). Як джерела доказів, надані стороною обвинувачення, у провадженні були: протокол обшуку, проведеного в будинку обвинуваченого (під час обшуку було виявлено та вилучено три пістолети ТТ); висновок експерта про те, що вилучена зброя придатна до стрільби; висновок експерта про те, що відбитки пальців, що виявлені на одному з пістолетів, належать Янчуку.

У судовому засіданні захисник просив виключити з числа джерел доказів протокол обшуку на тій підставі, що як поняті при обшуку брали участь працівники міліції.

Яке рішення і в який момент судового розгляду може прийняти суд? Чи можливо використати як джерела доказів висновки експерта?

ВАРІАНТ 2.

1. Поняття та види доказування у кримінальному процесі
2. Поняття та структура предмета доказування у кримінальному провадженні. Особливості предмета доказування в окремих видах кримінального провадження України.
3. Межі доказування та фактичний обсяг (об'єм) доказів у кримінальному провадженні.

Задачі:

№ 1. Слідчий здійснює кримінальне провадження за фактом заподіяння тяжких тілесних ушкоджень 90-річному Самойлову. Як вдалося встановити, до оселі потерпілого вдерлися двоє чи троє злочинців, які побили старого, викрали гроші – 20000 грн., а також нагородили ветерана Великої Вітчизняної війни. Потерпілий знаходився в лікарні в тяжкому стані. Незабаром лікар повідомив слідчого, що стан Самойлова покращився і можливо провести його допит.

Яким чином доцільно діяти слідчому, щоб провести допит потерпілого і одержати докази для суду?

№ 2. Слідчий міліції розслідує вбивство Юрченко. В ході розслідування як свідок був допитаний сусід потерпілого, квартира якого

знаходиться на одній сходовій площадці з квартирою потерпілого. Цей свідок показав, що він чув, як приблизно у 20 годині хтось довго дзвонив, а потім стукав у двері квартири Юрченко, потім він почув, як людина, яка дзвонила у квартиру, назвала себе, сказавши: «Відкривай, це я, Анатолій». Слідчий має намір встановити знайомих потерпілого, яких звать Анатолій. Крім того, слідчий вважає за необхідне перевірити, чи міг свідок, перебуваючи у своїй квартирі, чути те, що говорять на сходовій площадці біля квартири Юрченко.

Чи входять до предмету доказування обставини, які має намір встановити слідчий?

№ 3. У місцевому суді слідчий суддя розглядає клопотання прокурора про обрання до Асламова, який підозрюється у вимаганні за ч. 2 ст. 189 КК України, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Прокурор послався на те, що підозрюваний має намір сховатися від слідства і з цією метою придбав квиток для виїзду до Росії.

Захисник підозрюваного заперечує проти обрання даного запобіжного заходу і посилається на те, що його підзахисний не вчиняв кримінальне правопорушення, в якому його підозрюють, виїхати в Росію він мав намір у справах, а не для того, щоб сховатися, квиток він придбав до складання слідчим повідомлення про підозру.

Чи повинен слідчий суддя з'ясувати питання про те, чи вчиняв кримінальне правопорушення Асламов? Який предмет доказування при розгляді клопотання прокурора (слідчого) про обрання запобіжного заходу?

ВАРІАНТ 3.

1. Особливості процесу доказування у кримінальному судочинстві.
2. Елементи процесу доказування у кримінальному процесі. Поняття та способи збирання, перевірки доказів у кримінальному провадженні України. Поняття та зміст оцінки доказів у кримінальному процесі.
3. Поняття та класифікація суб'єктів процесу доказування у кримінальному провадженні України.

Задачі:

№ 1. Климчук і Ярошенко визнані судом винними в тому, що працюючи: перша – завідувачою, а друга – продавцем магазину, вчинили розкрадання товарів і грошей на значну суму. Не заперечуючи

факту недостачі, обвинувачені заявили, що розкрадань вони не здійснювали, а недостача, на їх думку, утворилася в результаті їх недовідченості в торговій справі та недбалого відношення до роботи. Спростовуючи ці пояснення обвинувачених, прокурор послався на те, що Ярошенко працювала в торговій мережі більше п'яти років, а Климчук не могла довести, що при отриманні та відпустці товарів вона допускала помилки.

Чи можна використати наведені прокурором дані як докази в справі і послатися на них в обвинувальному вирокі?

№ 2. Остапенко обвинувачується у порушенні правил безпеки дорожнього руху за ч. 3 ст. 286 КК України, вчиненому за таких обставин. Проїжджаючи по приміському селищу, він перевищив швидкість, не помітив дітей, які каталися на санках по узбіччю дороги, надто пізно намагався загальмувати, коли санки з дітьми викотилися на проїжджу частину дороги. У результаті наїзду двоє дітей загинули.

У судовому засіданні Остапенко винним себе не визнав і показав, що він не бачив дітей до тих пір, поки санки не викотилися на дорогу в декількох метрах від його автомашини, тому він не мав можливості запобігти наїзду. Раніше він не міг помітити санки з дітьми, оскільки уздовж узбіччя ростуть високі кущі, діти каталися за кущами і він їх не бачив. Потерпілі (батьки загиблих дітей) стверджували, що кущів уздовж дороги немає, і тому обвинувачений міг і повинен був побачити санки здалеку та знизити швидкість.

Захисник обвинуваченого представив суду декілька фотографій, на яких з різних місць було зняте місце події, причому, на деяких фотографіях були видно покажчики з найменуванням вулиць і номерів будинків. Ці фотографії були зроблені самим захисником, і він просив долучити їх до кримінального провадження як докази, що підтверджують показання обвинуваченого про обставини наїзду.

Яке рішення повинен прийняти суд за заявленим клопотанням захисника? У чому виражається участь захисника у доказуванні?

№ 3. За повідомленням про виявлення трупа з ознаками насильницької смерті слідчий міліції виїхав на місце виявлення вбитого та провів огляд місця події і огляд трупа, склавши про це протокол. Особи, що виявили труп, були допитані як свідки. Повернувшись до міліції, слідчий вніс відомості про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочав розслідування. В ході розслідування слідчим були проведені наступні дії: при-

значена судово-медична експертиза для встановлення причин смерті; допитані свідки; затриманий і допитаний підозрюваний; проведений огляд підозрюваного; підозрюваний був пред'явлений для пізнання свідкам; у нього в будинку проведений обшук. Відносно підозрюваного була призначена амбулаторна судово-психіатрична експертиза.

Оцініть правильність дій слідчого до внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Проведення яких з перерахованих дій вимагає участі понятих, фахівця, захисника? Яким чином необхідно оформити рішення про проведення вказаних процесуальних дій? Чи потрібне отримання ухвали слідчого судді для провадження яких-небудь з вказаних дій?

ВАРІАНТ 4.

1. Показання як джерело доказів у кримінальному провадженні. Характеристика окремих видів показань у кримінальному провадженні України.
2. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі: поняття, предмет, значення. Підстави проведення експертизи у кримінальному провадженні України.
3. Характеристика речових доказів та документів як джерел (видів) доказів у кримінальному провадженні України. Відмінність документів-речових доказів від документів-самостійного джерела доказів.

Задачі:

№ 1. У судовому засіданні розглядалося кримінальне провадження за обвинуваченням Лукина в порушення правил безпеки дорожнього руху (ч.2 ст. 286 КК). Обвинувачений як на досудовому, так і в судовому слідстві винним себе не визнавав і пояснював, що наїзд на потерпілого стався з вини останнього. Як стверджував обвинувачений, потерпілий раптово вийшов на проїжджу частину дороги і намагався пройти на червоний сигнал світлофора, причому, вийшов він на такій відстані від машини, якою управляв обвинувачений, що запобігти наїзду на потерпілого не було технічної можливості. У своєму останньому слові обвинувачений просив суд про поблажливість і заявив, що винним себе визнає і кається у вчиненому, а також коротко розповів про подію, вказавши, що він на машині почав рух через пішохідний перехід, не дочекавшись зеленого сигналу світлофо-

ра, вважаючи, що ніхто переходити проїзну частину більше не буде. Оскільки суддя вважав, що в ході розгляду справи було отримано достатньо доказів, судове слідство не було відновлено. У вирокі суд як на один з доказів послався на визнання обвинуваченим своєї вини.

Наскільки правомірна таке посилання?

№ 2. Слідчий суддя розглядав клопотання прокурора про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до Познякова, якому було зроблено повідомлення про підозру у заподіяні тяжких тілесних ушкоджень (ч. 1 ст. 121 КК). Підозрюваний просив не обирати до нього такий запобіжний захід, послався на те, що він визнає себе винним, має намір відшкодувати потерпілому збитки, сплатити гроші за лікування. Слідчий суддя своєю ухвалою обрав до Познякова як запобіжний захід особисте зобов'язання.

Під час розгляду справи в суді обвинувачений заперечував свою вину, пояснював, що він взагалі не чіпав потерпілого, який сам впав, бо був нетверезий.

Прокурор як на доказ вини Познюкова послався на його показання, які він давав слідчому судді.

Чи обґрунтоване таке посилання?

№ 3. При здійсненні кримінального провадження щодо Петренка, якому повідомлено про підозру в зловживанні службовим становищем і в посадовому підробленні, в розпорядженні слідчого виявилися документи, в яких були підробки.

На допиті підозрюваний Петренко визнав себе винним і показав, що підробки виконані його рукою. Враховуючи зізнання підозрюваного, а також таку обставину, що для встановлення фактів підробок не потрібно обов'язкового проведення експертизи, слідчий вирішив експертизу не призначати. Крім того, слідчий протягом досить тривалого часу працював експертом в криміналістичній лабораторії і сам прийшов до висновку про те, що зміни в документах (підробки) виконані підозрюваним.

Чи правильне рішення слідчого (про відсутність необхідності призначати експертизу)? Чи можна в якості джерела доказів для встановлення факту підробки використовувати показання підозрюваного?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С.18-24.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 36-62.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
5. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_036
6. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, що уклали держави-члени Співдружності Незалежних Держав у м. Мінськ 22 січня 1993 року // Офіційний Вісник України. – 2005. – № 4. – Ст. 2824.
7. Конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських чи ображаючих гідність видів поведження і покарання від 10 грудня 1984 року // Забезпечення органами внутрішніх справ міжнародно-правових стандартів прав людини при охороні громадського порядку. Науково-практичний, документально-джерельний та навчально-методичний комплекс. /Відп.ред. Римаренко Ю.І., Кондратьєв Я.Ю., Шемшученко Ю.С. – К.: Ін-т держ. і права ім. Корещького НАН України, 2001. – С. 46-61.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Голос України від 19.05.2012 р. № 90-91.
9. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 року (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.

10. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. (зі змінами та доповненнями) // Голос України. – 1994. – 2 березня.
11. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
12. Про ратифікацію Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40.
13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.rada.gov.ua
14. Про прокуратуру: Закон України № 1697-VII від 14.10.2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.rada.gov.ua
15. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
16. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст.232.
17. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-45. – Ст. 529.
18. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради – 2015. – № 40-41, ст. 379
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах: Закон України від 16 червня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 4. – Ст. 22.
20. Про визнання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_036

**Постанови Пленуму Верховного Суду України
та інформаційні листи ВССУ
з розгляду цивільних і кримінальних справ**

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 01.11.1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» // Вісник Верховного Суду України. – 1996. – № 4.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 30.05.1997 р. «Про судову експертизу в кримінальних та цивільних справах» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>
3. Інструкція «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затверджено 16.11.2012 р. спільним наказом № 114/1042/516/1199/936/1687/5 Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/42544>
4. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.10.2012 р. № 223-1446/0/4-12 «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html
5. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.10.2012 р. № 223-1430/0/4-12 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html
6. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 р. № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html
7. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.14.2013 р. № 223-558/0/4-13 «Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України

з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/informacijni_listi.html

8. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 р. № 13 «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v1640740-12> // <http://www.sc.gov.ua/>

Основна спеціальна література

1. Горский Г.Ф., Кокорев Л.Д., Элькинд П.С. Проблемы доказательств в советском уголовном процессе / Г.Ф. Горский, Л.Д. Кокорев, П.С. Элькинд. – Воронеж. Изд-во Воронежского ун-та. – 1978. – 303 с.
2. Громов Н.А., Зайцева С.А., Гуцин А.Н. Доказательства, их виды и доказывание в уголовном процессе: Учебно-практическое пособие / Н.А. Громов, С.А. Зайцева, А.Н. Гуцин. – М.: Приор-издат, 2006. – 80 с.
3. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі. Науково-практичний посібник / Ю.М. Грошевий, С.М. Стахівський. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2006. – 272 с.
4. Доказывание в уголовном процессе: традиции и современность / Под ред. В.А. Власихина. – М.: Юрист, 2000. – 272 с.
5. Докази і доказування в кримінальному судочинстві: Навч. посіб. / А. О. Ляш, С. М. Стахівський; За наук. ред. Ю. М. Грошевого. – К.: Університет «Україна», 2006. – 185 с.
6. Зинатуллин З.З. Уголовно-процессуальное доказывание: Учебное пособие / З.З. Зинатуллин. – Ижевск: Изд-во Удм. ун-та, 1993. – 180 с.
7. Кримінально-процесуальне право України: Підручник / За заг. ред. Ю.П. Аленіна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 816 с.
8. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, В.П. Пшонка та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки. – Х.: Право, 2013. – 824 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс: Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Г. Гончаренко, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – 1224с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред.. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. – Х.: Одиссей, 2013. – 1104с.
12. Лазарева В.А. Доказывание в уголовном процессе: учеб.-практич. пособие / В.А. Лазарева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИД Юрайт, 2010. – 343 с.
13. Михеєнко М.М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М.М. Михеєнко. – К.: Вища школа, 1984. – 133 с.
14. Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Научно-практическое пособие / Ю.К. Орлов. – М.: Проспект, 2000. – 144 с.
15. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування. Монографія / С.М. Стахівський. – К., 2005. – 272 с.
16. Теория доказательств в советском уголовном процессе. [Ред. коллегия: докт. юрид. наук И.В. Жогин (отв.ред.) и др.]. – Изд. 2-е, исп. и доп. – М.: Юрид. лит., 1973. – 736 с.
17. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / Антонов К.В., Сачко О.В., Тертишник В.М., Уваров В.Г. / За заг.ред. д.ю.н., професора В.М. Тертишник. – К.: Алеута, 2015. – 294с.
18. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. 4-е вид., доп. і переробл. / В.М. Тертишник – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 1120 с.
19. Трусов А.И. Основы теории судебных доказательств. Краткий очерк / А.И. Трусов. – М.: Госюриздат, 1960. – 176 с.
20. Фаткуллин Ф.Н. Общие проблемы процессуального доказывания / Ф.Н. Фаткуллин. – 2-е изд., доп. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1976. – 206 с.

21. Хмыров А.А. Основы теории доказывания. Учебное пособие / А.А. Хмыров. – Краснодар: Изд-во Кубанского ун-та, 1981. – 111 с.

Додаткова спеціальна література

До теми 1.

1. Арсеньев В.Д. Вопросы общей части теории судебных доказательств в советском уголовном процессе / В.Д. Арсеньев. – М.: Юрид. лит, 1964. – 180с.
2. Бочаров Д. Про місце доказового права у системі права / Д. Бочаров // Право України. – 2003. – № 2. – С. 30 – 34.
3. Бочаров Д. Системний статус доказового права / Д. Бочаров // Вісник прокуратури. – 2003. – № 1. – С. 60 – 62.
4. Давлетов А.А. Нормативная модель общей части доказательственного права в уголовном процессе / А.А. Давлетов // Государство и право. – 1992. – № 10. – С.63-64.
5. Зажицкий В.И. О доказательственном праве / В.И. Зажицкий // Российская юстиция. – 1995. – № 1. – С. 17-18.
6. Лукашкина Т.В. Доказывание как этап правоприменительного процесса / Т.В. Лукашкина // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 30-36.
7. Мухин И.И. Объективная истина и некоторые вопросы оценки судебных доказательств при осуществлении правосудия / И.И. Мухин. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1971. – 184 с.
8. Пашкевич П.Ф. Объективная истина и некоторые вопросы оценки судебных доказательств при осуществлении правосудия / П.Ф. Пашкевич. – Л., 1971. – 217 с.
9. Степаненко А.С. Категорія «істина» у кримінальному процесі / А.С. Степаненко // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонуван-

ня: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю.П. Аленін. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 90-92.

До теми 2.

1. Аленін Ю.П., Лукашкіна Т.В. Локальний предмет доказування в кримінальному процесі / Ю.П. Аленін, Т.В. Лукашкіна // Наук. вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 4. – С. 222-228.
2. Анисимов А.А. Вопросы определения предмета доказывания: точки зрения на проблему / А.А. Анисимов // Вестник Воронежского института МВД России. Воронеж: ВИ МВД России, 1999. – С. 8-9.
3. Банин В.А. Предмет доказывания в советском уголовном процессе. (Гносеологическая и правовая природа) / В.А. Банин. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1981. – 158 с.
4. Банин В.А. Структура предмета доказывания в советском уголовном процессе / В.А. Банин. – Уфа: Изд-во Башкир, ун-та, 1976. – 80 с.
5. Гідулянова Є.М. Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх, які не досягли віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності / Є.М. Гідулянова // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м.Одеса): у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2015. – С. 322-324.
6. Гідулянова Є.М. Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх / Є.М. Гідулянова // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 420-425.
7. Зеленецкий В.С. Проблемы формирования совокупности доказательств в уголовном процессе / В.С. Зеленецкий. – Харьков: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004. – 108 с.

8. Лукашкина Т.В. Доказывание как этап правоприменительного процесса / Т.В. Лукашкина // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 30-36.
9. Пожар В.Г. Особенности доказування цивільного позову у кримінальному провадженні / В.Г. Пожар // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 39-44.
10. Смирнов А.В. Разграничение понятий предмета доказывания и фактических оснований для принятия решений по уголовным делам / А.В. Смирнов // Вестник ЛГУ. Экономика, философия, право. Л.: ЛГУ, 1984. – Вып. 2. – С. 69-73.
11. Степаненко А.С. До питання локального предмета доказування у кримінальному процесі / А.С. Степаненко // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 101-104.
12. Торбас О.О. Особенности предмета доказування при складанні клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із діяльним каяттям / О.О. Торбас // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 97-100.

До теми 3.

1. Варфоломеева Т.В. Производные вещественные доказательства / Т.В. Варфоломеева. – М.: Юрид. лит., 1980. – 48 с.
2. Громов Н.А. О соотношении понятий «доказательства» и «фактические данные» / Н.А. Громов, В.А. Колдин, В.А. Галкин // Российский судья. – 2001. -№12. – С. 31-35.

3. Грошевий Ю. Проблеми диференціювання порушень кримінально-процесуальних норм в доказуванні / Ю.М. Грошевий // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – № 2. – С. 112-121.
4. Гришина Е.П. Актуальные вопросы допустимости доказательств в уголовном процессе / Е.П. Гришина // Российский следователь. – 2002. – № 6. – С. 36-37.
5. Жажицкий В.О. О допустимости доказательств / В.О. Жажицкий // Рос. юстиция. – 1999. – № 3. – С. 26 – 27.
6. Золотых В.В. Проверка допустимости доказательств в уголовном процессе / В.В. Золотых. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 288 с.
7. Кипнис Н.М. Допустимость доказательств в уголовном судопроизводстве / Н.М. Кипнис. – М.: Юристъ, 1995. – 128 с.
8. Ковальчук С.О. Використання похідних речових доказів у кримінальному провадженні / С.О. Ковальчук // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2015. – С. 327-329.
9. Лукашкина Т.В. Недопустимость доказательств в уголовном производстве / Т.В. Лукашкина // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 504-506.
10. Рожнова В.В. Чи існує недопустимість доказів, поданих стороною захисту? / В.В. Рожнова // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 110-114.
11. Сибилева Н.В. Допустимость доказательств в советском уголовном процессе: Учеб. пособие / Н.В. Сибилева. – К., 1990. – 68 с.
12. Сильнов М.А. Вопросы обеспечения допустимости доказательств в уголовном процессе (досудебные стадии) / М.А. Сильнов. – М.: МЗ-Пресс, 2001. – 112 с.
13. Хмыров А.А. Косвенные доказательства в уголовных делах / А.А. Хмыров. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 250 с.

14. Чуви́лев А., Лобанов А. Плоды отравленного дерева / А. Чуви́лев, А.Лобанов // Российская юстиция. – 1996. – № 11. – С. 47-49.

До теми 4.

1. Аленін Ю.П. Допит підозрюваного як засіб збирання та перевірки доказів у досудовому провадженні: деякі нові питання / Ю.П. Аленін // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 6-10.
2. Вапнярчук В. Сутність категорії «тягар доказування» у кримінальному провадженні України / В. Вапнярчук // Вісник Національної академії правових наук. – 2 (77). – 2014. – С. 145-155.
3. Гловюк І.В. Потерпілий як суб'єкт доказування: проблеми визначення процесуальних можливостей / І.В. Гловюк // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 178-184.
4. Гловюк І.В. Деякі аспекти доказування у кримінальному провадженні на підставі угод / І.В. Гловюк // Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства: матер. регіонального круглого столу (19 квітня 2013 р.) / відп. за випуск д.ю.н., проф. Ю.П. Аленін; НУ «ОЮА». – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 67-71.
5. Грошевой Ю.М., Нор В.Т. Мораль и уголовно-процессуальная деятельность / Ю.М. Грошевой, В.Т. Нор // Проблемы социалистической законности: Респуб. междувед. науч. сб. – Вып. 17. – Харьков: Вища школа, 1984. – С. 58-63.
6. Гуртієва Л.М. Правотворчий аспект взаємодії норм кримінального процесуального права та моральнісних принципів в процесі доказування Л.М. Гуртієва // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 508-510.

7. Гуртієва Л.М. Поняття етичних основ процесу доказування у кримінальному судочинстві / Л.М. Гуртієва // Актуальні проблеми держави та права: Зб. наук. праць / Голов. ред.: С.В. Ківалов; відп. за вип. В.М. Дрьомін – Одеса: Юридична література, 2012. – Вип. 67. – С. 578-584.
8. Гуртієва Л.М. Морально-правові критерії допустимості застосування тактичних прийомів допиту підозрюваного, обвинуваченого / Л.М. Гуртієва // Вісник Прокуратури. – 2006. – № 11 (65). – С. 76-81.
9. Гуртієва Л.М. Способи збирання та перевірки доказів на стадії досудового розслідування // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 248-253.
10. Гуртієва Л.М. Система стадій кримінального провадження України / Л.М. Гуртієва // Митна справа. – 2015. – № 5 (101), частина 2. – С. 99-104.
11. Гуртієва Л.М. Аналіз законодавчого закріплення повідомлення про підозру як почату стадії притягнення до кримінальної відповідальності у кримінальному провадженні України / Л.М. Гуртієва // «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10-11 жовтня 2014 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 127-129.
12. Гуртієва Л.М. Засоби збирання та перевірки доказів судом на стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України / Л.М. Гуртієва // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових статей. – Чернівці. – 2015. – № 4. – С. 306-314.
13. Дерев'янкін С.Л. Тимчасове вилучення та арешт майна під час кримінального провадження як спосіб отримання доказової інформації / С.Л. Дерев'янкін // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р.,

- м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 229-235.
14. Капліна О.В. Збирання доказів сторонами кримінального провадження / О.В. Капліна // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 223-229.
  15. Колесник Ю.В. До питання про визначення суб'єктів проведення негласних слідчих (розшукових) дій / Ю.В. Колесник // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 209-215.
  16. Кони А.Ф. Нравственные начала в уголовном процессе (Общие черты судебной этики) / А.Ф. Кони // Избранные произведения. Собр.соч.: В 8 т. – Т.4. – М., 1959. – С. 33-69.
  17. Лань О.Ю. Отримання доказів захисником шляхом здійснення тимчасового доступу до речей і документів / О.Ю. Лань // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю.П. Аленін. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 82-83.
  18. Литвин О.В. Суд як суб'єкт доказування за новим КПК / О.В. Литвин // Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства: матер. регіонального круглого столу (19 квітня 2013 р.) / відп. за випуск д.ю.н. проф. Ю.П. Аленін; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 178-182.
  19. Лукашкіна Т.В. Суд и прокурор как субъекты доказывания в стадии судебного разбирательства / Т.В. Лукашкіна // Актуальні проблеми держави та права. – 2001. – Вип. 10. – С. 47-59.
  20. Лукашкіна Т.В. Роль суду в доказуванні у кримінальному процесі (за проектом КПК) / Т.В. Лукашкіна // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Оде-

- са, 20-21 квітня 2012 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 401-403.
21. Лукашкина Т.В. Следственный судья как субъект доказывания в уголовном производстве / Т.В. Лукашкина // Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства: матер. регіонального круглого столу (19 квітня 2013 р.) / відп. за випуск д.ю.н., проф. Ю.П. Аленін; НУ «ОЮА». – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 57-62.
  22. Лукашкина Т.В. Доказывание как этап правоприменительного процесса / Т.В. Лукашкина // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 30-36.
  23. Малахова О.В. Обов'язок та тягар доказування у кримінальному провадженні України / О.В. Малахова // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 215-219.
  24. Малахова О.В. Питання розподілу тягара доказування між сторонами кримінального провадження / О.В. Малахова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 10/1. – Т. 2. – С. 161-163.
  25. Москалькова Т.Н. Этика уголовно-процессуального доказывания (стадия предварительного расследования) / Т.Н. Москалькова. – М.: Спартак, 1996. – 125 с.
  26. Нор В. Всебічність, повнота й неупередженість встановлення обставин кримінального правопорушення: доктринальні підходи і нормативне регулювання за новим КПК України / В.Т. Нор // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ХІХ звітної науково-практичної конференції. 7-8 лютого 2013 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 358-360.
  27. Пашковський М.І. Проблеми допустимості показань осіб (обвинувачених та підозрюваних), які були доставлені на територію

- України з порушенням національного та міжнародного права / М.І. Пашковський // Актуальні проблеми держави та права. – 2001. – Вип. 10. – С. 92-101.
28. Пашковський М.І. Особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.09 / М.І. Пашковський. – Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003.
29. Пашковський М.І. Особливості використання у доказуванні фактичних даних, що отримані за межами України / М.І. Пашковський // Боротьба зі злочинністю та права людини: Зб. наук. статей / За ред. М.П. Орзіха, В.М. Дрьоміна. – О.: Фенікс, 2006. – С. 206–211.
30. Пашковський М.І. Участь закордонних органів зовнішніх зносин у кримінальному провадженні за КПК 2012 р. / М.І. Пашковський // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 479-482.
31. Підгородинська А.В. Визнання та виконання іноземних процесуальних рішень при провадженні окремих процесуальних дій / А.В. Підгородинська // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м.Одеса): у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2015. – С. 329-331.
32. Сизоненко А.С. Деякі особливості використання доказів, отриманих за кордоном / А.С. Сизоненко // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 10. – С.112-113.
33. Сизоненко А.С. Надання правової допомоги та недопустимість доказів / А.С. Сизоненко // Міжнародна наукова конференція «Організація адвокатури і надання правової допомоги в демократичному суспільстві». – К.: Академія адвокатури України. – 2002. – С. 105-108.
34. Смирнов М.І. Використання у кримінальному провадженні доказів, одержаних від запитованої сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу / М.І. Смирнов //

- Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 482-488.
35. Черноус Ю.М. Особливості одержання доказів за умов міжнародної правової допомоги / Ю.М. Черноус // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 474-478.
  36. Шейфер С.А. Собрание доказательств в советском уголовном процессе: методологические и правовые проблемы / С.А. Шейфер. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1986. – 169 с.
  37. Шило О.Г. Новації кримінального процесуального кодексу щодо процесуального порядку збирання речових доказів / О.Г. Шило // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 22-24.

До теми 5.

1. Басай В.Д. Допустимість висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав / В.Д. Басай // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м.Одеса) / відповід. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 354-359.
2. Басиста І.В. Окремі проблеми кримінальних процесуальних документів як процесуальних джерел доказів / І.В. Басиста // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю.П. Аленін. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 73-75.

3. Гонгало С. Новітні документи: проблеми визначення / С. Гонгало // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XIII регіональної наук.-практичної конференції: 8-9 лютого 2007. – Львів: Юридичний факультет національного університету ім. Івана Франка. – 2007. – С. 519-521.
4. Давидова Д.В. Показання як джерело доказів / Д.В. Давидова // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю.П. Аленін. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 81-82.
5. Доля Е.А. Использование в доказывании результатов оперативно-розыскной деятельности / Е.А. Доля. – М.: СПАРК, 1996. – 111 с.
6. Доронін І. М. Документи-докази у кримінальному процесі України: прак. посіб. / І. М. Доронін. – К.: Видавець Паливода А.В., 2008. – 184 с.
7. Запотоцький А.П. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / А.П. Запотоцький. – Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2009. – 232 с.
8. Запотоцький А.П., Савицький Д.О. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві: Монографія / А.П. Запотоцький, Д.О. Савицький. – К. : БМК, 2011. – 220 с.
9. Чернега І.Л. Висновок та показання експерта: особливості допустимості / І.Л. Чернега // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю.П. Аленін. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 92-94.
10. Шило О.Г. Новації кримінального процесуального кодексу щодо процесуального порядку збирання речових доказів / О.Г. Шило // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 22-24.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
Тема 1. Поняття теорії доказів у кримінальному процесі і доказового права. Поняття та види доказування у кримінальному провадженні України	6
Тема 2. Предмет доказування у кримінальному провадженні України	11
Тема 3. Поняття, властивості та класифікація доказів у кримінальному процесі	13
Тема 4. Загальна характеристика процесу доказування у кримінальному провадженні України	17
Тема 5. Загальна характеристика джерел доказів у кримінальному процесі України	39
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	45
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА	47
ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ (ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ)	49
ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	54
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	62
Нормативно-правові акти	62
Постанови Пленуму Верховного Суду України станові Пленуму Верховного Суду України та інформаційні листи ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ	64
Основна спеціальна література	65
Додаткова спеціальна література	67

Навчальне видання

Гуртієва Людмила Миколаївна
Лукашкіна Тетяна Василівна

ТЕОРІЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Навчально-методичний посібник

Макет Костюрін О.О.

Підписано до друку 15.05.2016.

Формат 60x84/16

Ум.-друк. арк. 3,85

Зам. № XXXX-XX.

Наклад ___ прим.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1044 від 17.09.02)
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www: law-books.od.ua